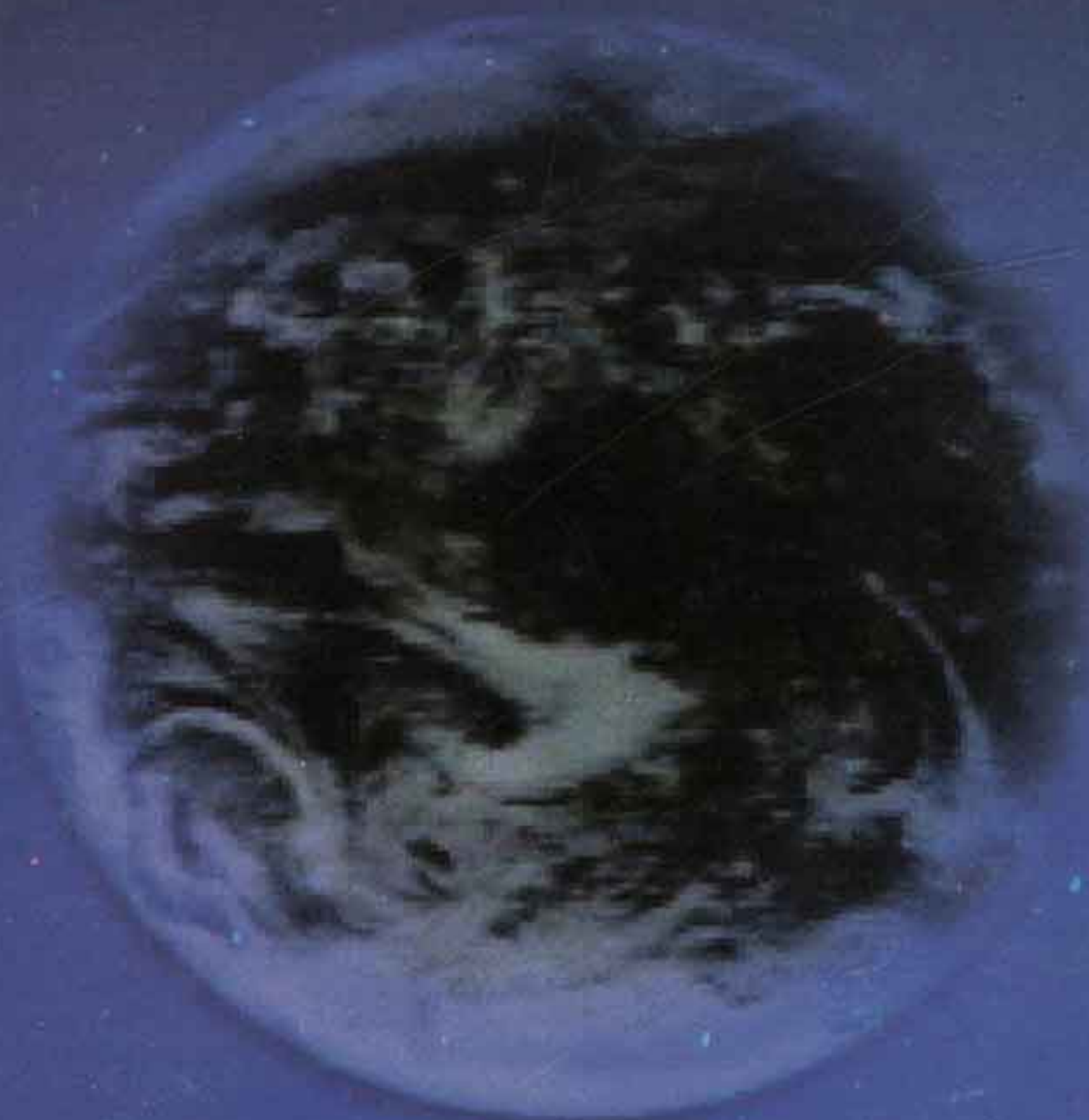

(عج)

سیمای امام مهدی

مهدی

دفترخانه دائمی اجلاس دوسالانه بررسی
ابعاد وجودی حضرت مهدی (عج)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به :

شیفتگان و عاشقان و منتظران

حضرت صاحب الامر امام مهدی (عج)

ارواح طیبه تمامی ارادتمندان به حضرت ولی عصر (عج)

بویژه شهدای عظیم الشان انقلاب اسلامی

و حضرت امام خمینی (ره)

روح پدر شهیدم،

حضرت حجة الاسلام والمسلمین حاج سید حسن طباطبایی نسب

سپمای

امام مهدی (عج)

مؤلف :

سید محمد رضا طباطبائی نسب

□ نام کتاب : سیمای امام مهدی (عج)

□ مؤلف : سید محمد رضا طباطبایی نسب

□ ناشر : دبیرخانه دائمی اجلاس دوسالانه بررسی ابعاد وجودی حضرت مهدی (عج)

□ نوبت چاپ : اول - پاییز ۱۳۷۷

□ تیراژ : ۳۰۰۰ نسخه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۸	پیشگفتار
بخش اول : ولادت و عظمت	
۱۰	□ نگاهی کوتاه به زندگانی حضرت مهدی (عج)
۱۱	□ القاب و کُنیه‌های حضرت مهدی (عج)
۱۳	□ قرآن و حضرت مهدی (عج)
۱۵	□ عترت و حضرت مهدی (عج)
۱۸	□ ادیان و حضرت مهدی (عج)
۲۱	□ اهل سنت و حضرت مهدی (عج)
۲۲	□ حضرت مهدی (عج) در منابع شیعه
۲۴	□ حضرت مهدی (عج) در منابع اهل سنت
۲۶	□ حضرت مهدی (عج) از نگاه روایات
۲۷	□ حضرت مهدی (عج) و أدله اثبات ولادت
۳۰	□ حضرت مهدی (عج) و کسانی که او را در کودکی زیارت کرده‌اند
۳۱	□ حضرت مهدی (عج) و شباهتهای او با پیامبران

- ولادت حضرت مهدی (عج) از دیدگاه علمای اهل سنت ۳۳
- حضرت مهدی (عج) در کتابهایی که قبل از ولادتش تألیف شده‌اند ۳۴

بخش دوم : غیبت و ابعاد مختلف آن

- علل غیبت حضرت مهدی (عج) ۳۸
- فواید ارزشمند امام غایب (عج) ۴۰
- غیبت حضرت مهدی (عج)، سخت‌ترین آزمایش الهی ۴۳
- غیبت کبری و صغری حضرت مهدی (عج) ۴۴
- نواب خاص حضرت مهدی (عج) در دوران غیبت صغری ۴۶
- وظایف و فعالیت‌های اساسی نواب خاص امام زمان در غیبت صغری ۴۹
- نکاتی ارزنده پیرامون نواب خاص امام زمان (عج) ۵۱
- مدعیان دروغین نیابت خاصه حضرت مهدی (عج) ۵۴
- حضرت مهدی در زمان غیبت کبری، همچون خورشید پشت ابر ۵۶
- فواید غیبت طولانی حضرت مهدی (عج) ۵۸
- ادله وجود خارجی حضرت مهدی (عج) در عصر غیبت کبری ۵۹
- مهدی‌های غیر واقعی ۶۱
- وظایف و تکالیف شیعیان در عصر غیبت امام زمان (عج) ۶۳
- دعاهای فرج حضرت مهدی (عج) در دوران غیبت ۶۵

بخش سوم : حکومت و ظهور

- چرا این همه سخن از حضرت مهدی (عج) است؟ ۷۰
- فضایل انتظار فرج حضرت مهدی (عج) ۷۱

- ۷۳ □ فواید و آثار ارزشمند انتظار فرج حضرت مهدی (عج).
- ۷۴ □ شرایط ظهور امام زمان (عج).
- ۷۶ □ علایم و نشانه‌های ظهور حضرت مهدی (عج).
- ۸۱ □ علایم و نشانه‌های حتمی ظهور امام زمان (عج).
- ۸۲ □ تفاوت‌های علایم ظهور و شرایط ظهور امام زمان (عج).
- ۸۳ □ عوامل مهم زمینه ساز ظهور حضرت مهدی (عج).
- ۸۶ □ عناصر اصلی برنامه‌ریزی قیام و ظهور حضرت مهدی (عج).
- ۸۸ □ ویژگی‌های یاران حضرت مهدی (عج) از نگاه قرآن.
- ۹۰ □ سیمای یاران و منتظران حضرت مهدی (عج) از نگاه روایات.
- ۹۲ □ نکاتی پیرامون ۳۱۳ یار مخصوص حضرت مهدی (عج).
- ۹۵ □ بررسی اجمالی واژه‌هایی در وصف یاران حضرت مهدی (عج).
- ۹۷ □ ویژگی‌های حکومت درخشان حضرت مهدی (عج).

پیشگفتار

مجموعه سیمای امام مهدی (عج)، در مسیر معرفی چهره درخشان وجود مقدس امام (عج)، در قالب سه بخش و هر بخش مشتمل بر ۱۴ عنوان شکل گرفته است. در این مجموعه سعی شده که از آیات نورانی قرآن و روایات و احادیث ائمه معصومین علیهم السلام و فرمایشات بزرگان و علماء استفاده شود و گامی هرچند کوچک در مسیر احیاء مکتب خاندان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و وجود مقدس حضرت بقیه الله اعظم (عج) برداشته شود. امید که مقبول درگاه الهی قرار گیرد.

۷۷/۵/۱۲

قم - سید محمد رضا طباطبائی نسب

بخش اوّل :

ولادت و عظمت

■ نگاهی کوتاه به زندگانی حضرت مهدی (عج)

۱ - دوازدهمین پیشوای معصوم علیه السلام، حضرت حجة بن الحسن المهدی امام زمان (عج)، در نیمه شعبان سال ۲۵۵ هجری در شهر سامرا دیده به جهان گشود. او همان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و هم کنیه آن حضرت (ابوالقاسم) است.

۲ - از جمله القاب آن حضرت، حجت، قائم، خلف صالح، صاحب الزمان، بقیة الله و مشهورترین آنها؛ مهدی می باشد.

۳ - پدر بزرگوارش، پیشوای یازدهم، حضرت امام حسن عسکری علیه السلام و مادرش بانوی گرامی، «نرجس» است که به نام ریحانه، سوسن، صفیل نیز از او یاد شده است.

نرجس خاتون از نظر فضیلت و معنویت تا آن حد والا بود که «حکیم» خواهر امام هادی علیه السلام که خود از بانوان عالیقدر خاندان امامت بود، او را سر آمد و سرور خاندان خویش و خود را خدمتگزار او می نامید.^۱

۴ - حضرت مهدی (عج) دو دوره غیبت داشت؛ یکی کوتاه

مدت (غیبت صغری) و دیگری دراز مدت (غیبت کبری)، مرتبه اول از سال تولد آن جناب؛ ۲۵۵ یا ۲۵۶ هـ ق؛ یا از سال وفات پدر بزرگوارش - سال ۲۶۰ - شروع شد و تا سال ۳۲۹ هـ ق ادامه یافت و در طول این مدت گرچه از نظر عموم مردم غایب بود؛ لیکن ارتباطات کاملاً منقطع نبود بلکه نواب خاصه خدمت حضرتش رسیده و احتیاجات مردم را مرتفع می نمودند، غیبت در این ۷۴ (یا ۶۹) سال را غیبت صغری گویند.

غیبت دوم از سال ۳۲۹ هـ ق که سال انقضای نیابت نواب اربعه بود، شروع شد و تا زمان ظهور آن وجود مقدس امتداد خواهد داشت.

□ القاب و کنیه‌های حضرت مهدی (عج)

نام اصلی آن حضرت؛ محمد است نامی که پیامبر اکرم ﷺ برای او گذارده و فرمود: اسم او اسم من و کنیه او کنیه من است.

کنیه حضرت، ابوالقاسم است و نیز ابوصالح، ابو عبدالله، ابوابراهیم، ابو جعفر و ابوالحسین هم گفته شده است.

القاب آن حضرت بسیار است، از جمله:

۱- مهدی؛ مشهورترین لقب آنحضرت است. مهدی که اسم مصدر هدایت است، به معنی کسی است که بوسیله خدا هدایت شده باشد.

امام صادق علیه السلام در ضمن حدیثی فرموده است:

آن حضرت را مهدی گویند؛ زیرا او مردم را به امری که گم کرده‌اند هدایت می‌کند.

و نیز امام باقر علیه السلام فرموده است:

او را مهدی نامیده‌اند؛ برای اینکه به امری پنهان (اسلام راستین) هدایت می‌کند.^۱

۲- قائم؛ یعنی قیام کننده به حق، رسول خدا ﷺ می‌فرماید:

از این جهت قائم را قائم نامیدند که پس از فراموش شدن نامش، قیام می‌کند.^۲

و امام جواد علیه السلام در جواب این پرسش که چرا او را قائم می‌نامند؟ چنین فرمود:

زیرا بعد از آنکه نامش از خاطره‌ها فراموش شود و اکثر معتقدین به امامتش از دین خدا برگردند، قیام می‌کند.^۳

۳- منتظر؛ از امام جواد علیه السلام پرسیدند:

چرا وی را منتظر می‌گویند؟ فرمود: زیرا وی برای مدتی طولانی غیبت می‌نماید و علاقه مندان منتظر ظهورش خواهند بود. و آنها که تردید دارند، انکار می‌کنند.^۴

۴- بقية الله؛ روایت شده است که چون آن حضرت خروج کند، پشت به کعبه می‌کند و سیصد و سیزده مرد به دور او جمع می‌شوند و اول چیزی که تکلم می‌فرماید، این آیه است: «بَقِيَّةُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ»

آنگاه می‌فرماید: «منم بقية الله و حجت او و خليفه او بر شما». پس هیچ سلام کننده‌ای به او سلام نمی‌کند مگر اینکه گوید: «السلام عليك يا بقية الله في أرضه»^۵

۲. معانی الاخبار، ص ۶۵.

۴. همان

۱. اثبات الهداة، ج ۷، ص ۱۱۰.

۳. کمال الدین، ص ۳۷۸.

۵. منتهی الآمال، ج ۲، ص ۲۸۷.

۵- حُجَّةَ اللَّهِ؛ حجت به معنی غلبه یا سلطنت خدای بر خلائق است چه این هردو به واسطه آن حضرت به ظهور خواهد رسید. و نقش خاتم آن جناب؛ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ است.^۱

القاب دیگری چون؛ خَلْفَ صَالِح، مُنْتَقِم، وَلِيَّ اللَّهِ، صَاحِبُ الْأَمْرِ، صَاحِبُ الزَّمَانِ، مَنْصُور و.....

□ قرآن و حضرت مهدی (عج)

یکی از موضوعات قرآنی که خداوند متعال به آن اشاره فرموده است، مسأله حضرت مهدی (عج) و قیام آن حضرت می باشد. باید گفت؛ لازم نیست هر موضوع صحیحی با تمام خصوصیات و مشخصاتش در قرآن کریم وارد شده باشد.

چه بسیار جزئیات صحیح و درستی که آن کتاب آسمانی اصلاً متعرض آن نشده است و ثانیاً؛ آیاتی چند در آن کتاب مقدس وجود دارد که روزی را برای جهان نوید می دهد که حق پرستان و حزب خدا پرستان و طرفداران دین و مردم شایسته جهان، قدرت و حکومت زمین را قبضه می نمایند و دین اسلام بر تمام ادیان غالب می گردد.

از باب نمونه

۱ - در سوره انبیاء آیه ۱۰۵ می فرماید:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ.

ما بعد از آنکه در تورات نوشته بودیم در زبور نوشتیم که بندگان شایسته من وارث زمین می شوند.

۲ - در سوره نور آیه ۵۵ می فرماید:

خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده‌اند و عمل شایسته انجام داده‌اند، وعده داده که آنان را خلیفه زمین گرداند، چنان که گذشتگان‌شان را نیز قبلاً خلیفه گردانیده بود و دینی را که برایشان پسندیده است، استوار و نیرومند گرداند و ترسشان را به ایمنی تبدیل کند تا مرا عبادت کنند و چیزی را شریک قرار ندهند.

۳ - در سوره قصص آیه ۴ می فرماید:

و تُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ.

ما اراده کرده‌ایم که به ضعیفان زمین منت نهاده، و آنها را پیشوایان و وارثان زمین گردانیم.

۴ - در سوره توبه آیه ۳۳ می فرماید:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظَاهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ.

او خدایی است که رسولش را با هدایت و دین حق فرستاد تا بر تمام ادیان غالب گردد، اگرچه مشرکین آن را مکروه داشته باشند.

از این آیات شریفه اجمالاً استفاده می شود که: دنیا روزی را در پیش دارد که قدرت و اداره زمین به دست مؤمنین و رجال شایسته افتاده، پیشوا و پیشرو تمدنهای بشری می گردند و دین اسلام بر تمام ادیان غالب می شود و یکتا پرستی جایگزین شرک می گردد.

آن عصر درخشان؛ همان روز نهضت مُصلح غیبی و منجی بشریت و مهدی موعودی می باشد و آن انقلاب جهانگیر و همه جانبه توسط مسلمین شایسته انجام می یابد.

عترت و حضرت مهدی (عج)

۱ - رسول اکرم ﷺ فرموده است:

مهدی از فرزندان من است. اسم او، اسم من (محمد) و کنیه اش، کنیه من (ابوالقاسم) است، از نظر اخلاق و خلقت شبیه‌ترین مردم به من است. برای او غیبت و حیرتی است که در آن مردم بسیاری گمراه می‌شوند. آنگاه مثل شهاب ثاقب می‌آید و زمین را پر از عدل و داد خواهد کرد، همچنان که پر از ظلم و ستم شده بوده.^۱

۲ - حضرت علی علیه السلام فرموده است:

قائم ما غیبتی طولانی خواهد داشت. شیعیان را چنان می‌بینم که برای پیدا کردن او دشت و دمن را زیر پا می‌گذارند ولی او را پیدا نمی‌کنند. بدانید آنها که در غیبت وی در دین خویش ثابت بمانند و در طول مدت غیبتش منکر وی نشوند روز قیامت با من خواهند بود.

آنگاه فرمود:

چون قائم ما ظهور کند. بیعت هیچ کس در گردن وی نمی‌باشد. از اینرو ولادتش پوشیده خواهد ماند و خودش از نظرها پنهان می‌شود.^۲

۳ - جابر بن عبدالله می‌فرماید:

خدمت حضرت زهرا علیها السلام شرفیاب شدم، در حالی که در مقابل حضرت لوحی بود که در آن لوح اسامی اوصیاء نوشته شده بود، من شمردم دوازده نام که آخر آن اسم‌ها؛ قائم بود و سه نام محمد و چهار نام آنها علی بود.^۳

۴ - امام حسن مجتبی علیه السلام می‌فرماید:

مگر نمی‌دانید که هیچ یک از ما ائمه نیست، جز اینکه بیعت با سلطان جائز و گردنکش زمانش را به گردن دارد (یعنی حَقشان که امامت و

۱. کمال‌الدین، شیخ صدوق، ص ۲۸۷، ۳۰۳، ۳۰۷.

۲. همان، ص ۳۰۷.

۳. همان، ص ۳۰۳.

خلافت باشد ظالمانه و غاصبانه پایمال می‌شود)، جز آن قائمی که عیسی بن مریم علیه السلام پشت سرش به نماز می‌ایستد و خداوند متعال تولدش را مخفی و وجودش را غایب می‌فرماید تا هنگام خروجش، بیعت هیچ کس در گردنش نباشد و او نهمین فرزند برادرم حسین علیه السلام فرزند بهترین زنان است، خداوند عمرش را در غیبتش طولانی کند سپس او را به قدرت خود در صورت جوانی کمتر از چهل سال ظاهر کند تا بدانند خدا بر هر چیز قادر و تواناست.^۱

۵ - امام حسین علیه السلام فرموده است:

در نهمین فرزند من، سنتی از یوسف علیه السلام و سنتی از موسی علیه السلام است و او قائم ما اهل بیت است که خداوند امر او را در یک شب اصلاح می‌فرماید.^۲

۶ - امام سجاد علیه السلام فرموده است:

در قائم ما چند سنت از سنت‌های انبیاء است از آدم، نوح، ابراهیم، موسی، عیسی، ایوب و محمد صلی الله علیه و آله؛ اما از آدم و نوح طول عمر است. از ابراهیم ولادت پنهانی است. از موسی ترس و غیبت است. از عیسی اختلاف آراء و نظرات مردم پس از اوست. از ایوب کشایش و فرج بعد از امتحان است و اما از محمد صلی الله علیه و آله خروج با شمشیر^۳ است.

۷ - امام باقر علیه السلام فرموده است:

هنگامی که اوضاع روزگار دگرگون شود و مردم گویند: قائم مرده یا هلاک شده. یا اینکه بگویند: به کدام بیابان رفته است؟! و آنها که خواستار نابودی او می‌باشند بگویند: کسی که استخوانهایش پوسیده شده، چگونه ظهور می‌کند؟! شما به ظهور او امیدوار باشید! و چون بشنوید که ظهور نموده است، به سوی او بشتابید، هر چند با خزیدن از روی برف باشد.

۲. همان، ص ۳۱۷.

۱. همان، ص ۳۲۲.

۳. همان، ص ۳۲۲.

۸ - امام صادق علیه السلام فرموده است:

او فرزند پسر مومنی است. او پسر خاتون کنیزان است. غیبتی کند که اهل باطل در آن به شک افتند. سپس خداوند او را ظاهر نماید. و شرق و غرب زمین را به دست وی فتح نماید. عیسی بن مریم فرو آمده پشت سر او نماز گزارد و زمین به نور صاحبش روشن و منور می‌گردد.

۹ - امام کاظم علیه السلام فرمودند:

آن قائمی که زمین را از دشمنان خدا پاک و از عدل و داد پر نماید، چنانکه از ظلم پر شده بود، او پنجمین فرزند من است. او را غیبتی طولانی است؛ چون بر جان خود خائف است و در آن عصر (غیبت) گروههایی از دین بر می‌گردند و جمعی پایدار می‌مانند. خوشا به حال شیعیان ما که در غیبت قائم به ولایت ما چنگ زنند و به دوستی ما و بیزاری از دشمنانمان ثابت بمانند، آنان از ما آیند و ما نیز از آنهایم، ایشان به امامت ما راضی هستند و ما به تشیع آنها. پس خوشا به حال آنها به خدا سوگند آنان در روز قیامت در درجه ما با ما هستند.^۱

۱۰ - امام رضا علیه السلام فرموده است:

قائم ما کسی است که چون خروج کند، در سن پیران و سیمای جوانان است... او چهارمین فرزند من است، خداوند او را در حجاب و پرده خود غایب کند، سپس ظاهرش نماید و زمین را به دست او از عدل و داد پر کند، چنانکه از ظلم و ستم پر شده است.^۲

۱۱ - امام جواد علیه السلام فرمودند:

قائم ما همان مهدی (عج) است، او کسی است که در زمان غیبتش، واجب است انتظار کشیده شود و هنگامی که ظهور کرد، اطاعتش کنند و او سومین فرزند از فرزندان من است. قسم به آن خدایی که محمد صلی الله علیه و آله را مبعوث به نبوت فرمود و ما را به امامت انتخاب نمود. اگر از عمر دنیا فقط یک روز باقی مانده باشد، خداوند آن روز را چنان طولانی گرداند تا

اینکه قائم ما در آن روز خارج شده و ظهور نماید پس با ظهورش زمین را از عدل و داد پر کند، چنانکه پر از ظلم و ستم شده است.

۱۲ - عبدالعظیم حسنی به امام هادی علیه السلام عرض کرد:

پس از شما چه کسی مولای من است؟ حضرت هادی علیه السلام فرمود: پس از من فرزندانم حسن و مردم نسبت به جانشین پس از او چگونه اند. عرض کرد: برای چه؟ فرمود: برای اینکه شخص وی دیده نشود و حرام است که او را با اسمش یاد کنند تا اینکه خروج کرده و زمین را پر از عدل و داد نماید، چنانکه پر از ظلم و ستم شده است.^۱

۱۳ - امام حسن عسکری علیه السلام فرموده است:

شما مردم را چنان می بینم که بعد از من در باره جانشینم اختلاف پیدا می کنید. آگاه باشید! کسی که معتقد به امامت امامان بعد از پیغمبر باشد ولی فرزند مرا انکار کند، مانند آن کسی است که تمام پیغمبران را باور دارد؛ ولی نبوت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را منکر شود. در صورتی که هر کس مُنکر رسول خدا صلی الله علیه و آله باشد، در واقع همه پیامبران را انکار نموده است؛ زیرا اطاعت آخرین فرمان، مانند اطاعت اولین آنها است. و هر کس که منکر اولین معصوم ما شود، آخرین نفر ما را انکار نموده است.^۲

□ ادیان و حضرت مهدی (عج)

با تحقیق و جستجو در کتب ادیان و مذاهب آسمانی به این نتیجه قطعی و مسلم می رسیم که اعتقاد به آینده نیک و روشن برای جهان و عقیده به پیروزی حق بر باطل اختصاص به مسلمانان ندارد بلکه سایر ادیان و مذاهب نیز در این عقیده با مسلمین شریک می باشند حال به نمونه هایی اشاره می نمایم.

۲. مهدی موعود، ص ۲۹۱.

۱. همان، ص ۳۸۰.

۱- منابع زرتشتی

در «زند» که کتاب مذهبی زرتشتیان است، در باره انقراض اشراک و وراثت صالحان آمده است:

لشکر اهریمنان با ایزدان (طرفداران یزدان) دایم در روی خاکدان، محاربه و کشمکش دارند و غالباً پیروزی با اهریمنان باشد اما نه به طوری که ایزدان را محو و منقرض سازند؛ چه در هنگام تنگی از جانب - اورمزد - که خدای آسمان است، به ایزدان، که فرزندان اویند، یاری می‌رسد و محاربه ایشان نه هزار سال طول می‌کشد، آنگاه پیروزی بزرگ از آن ایزدان می‌شود و اهریمنان را منقرض می‌سازند و تمام اقتدار اهریمنان در زمین است و در آسمان راه ندارند...

و در «جاماسب نامه» نقل شده است:

مردی بیرون آید از زمین تازیان، از فرزندان هاشم، مردی بزرگ ساق و بزرگ سرو بزرگ تن و بر دین جد خویش بُود...

و در جای دیگر این کتاب آمده:

سوشیانس (نجات دهنده بزرگ) دین را به جهان رواج دهد. فقر و تنگدستی را ریشه‌کن سازد، ایزدان را از دست اهریمن نجات داده، مردم جهان را هم فکر و هم گفتار و هم کردار گرداند.^۱

۲- منابع هندی

در کتاب «شاکمونی» که از سردمداران کافران هندو است و به عقیده پیروانش پیامبر و صاحب کتاب آسمانی است، اشاره به وحدت دیانت در زمان آن پرچمدار روحانی جهان نموده، گوید:

پادشاهی و دولت دنیا به فرزند سید خلیق دو جهان، کیشن (به لغت هندو نام پیامبر اسلام ﷺ است) بزرگوار تمام شود. وی کسی باشد که

بر کوههای مشرق و مغرب دنیا حکم براند و فرمان کند و فرشتگان
کارکنان او باشند...

و نیز در کتاب «دید» که نزد هندوها از کتب آسمانی است، می گوید:
پس از خرابی دنیا، پادشاهی در آخرالزمان پیدا شود که پیشوای خلائق
باشد و نام او «منصور»، باشد و تمام عالم را بگیرد و به دین خود
آورد...^۱

۳- زبور

شریران منقطع خواهند شد، اما منتظران خداوند، وارث زمین
خواهند شد. هان بعد از اندک زمانی شریر نخواهد بود. در مکانش
تأمل خواهی کرد و نخواهی بود. و اما حلیمان وارث زمین خواهند
شد... و میراث آنها خواهد بود تا ابد...^۲

۴- تورات

و نهالی از تنه - بستی - بیرون آمده و شاخه‌ای از ریشه‌هایش
خواهد شکفت و روح خدا بر او قرار خواهد گرفت. مسکینان را به
عدالت داوری خواهد کرد و به جهت مظلومان زمین به راستی حکم
خواهد کرد.^۳

۵- انجیل

کمرهای خود را بسته، چراغهای خود را افروخته بدارید و شبها
مانند کسانی باشید که انتظار آقای خودشان را می‌کشند... خوشا به حال
آن غلامان که آقای آنها چون آید، ایشان را بیدار یابد... پس شما نیز

۱. ادیان و مهدویت، ص ۱۸.

۲. عهد عتیق، کتاب مزامیر، مزمور ۳۷، بندهای ۹-۱۲.

۳. تورات اشعای نبی، فصل ۱۱، بندهای ۱-۱۰.

مُشْتَعِدُّ بَاشِيدُ؛ زیرا در ساعتی که گمان نمی برید، پسر انسان می آید.^۱

□ اهل سنت و حضرت مهدی (عج)

برخی از پژوهندگان اسلامی تعداد روایاتی را که از طریق اهل تسنن در این زمینه وارد شده حدود دویست حدیث تخمین زده‌اند - که در اینجا به نمونه‌هایی از آنها اشاره می‌نماییم:

۱ - حدیفه گوید:

رسول خدا ﷺ خطبه می‌خواندند و در خلال سخنان، از آنچه در آینده به وقوع خواهد پیوست سخن گفته و فرمودند: اگر از عمر روزگار جز یک روز نمانده باشد، خداوند آن روز را چنان طولانی کند که مردی از فرزندانم که هم اسم من است، برانگیخته شود. سلمان عرض کرد: ای رسول خدا از کدام فرزندان خواهد بود؟ حضرت فرمود: از این فرزندم. و با دست مبارک به پشت امام حسین علیه السلام زدند.^۲

۲ - عبدالله بن مسعود گوید:

پیامبر خدا ﷺ فرمودند: مهدی موعود از عترت من و از اولاد فاطمه است.^۳

۳ - ابوسعید خدری از پیامبر خدا ﷺ روایت کرده که فرمودند:

در آخر الزمان بلای سختی از جانب حاکمان بر امت من نازل می‌شود، بلایی که سخت‌تر از آن شنیده نشده است به طوری که زمین فراخ بر آنها تنگ شده پر از جور و ستم می‌شود. مؤمنین پناهگاه و دادرسی از ظلم و ستم نمی‌یابند، پس خدا مردی از خانواده مرا می‌فرستد تا زمین را پر از عدل و قسط کند، چنانکه از ظلم و جور پُر شده است. ساکنین آسمان و زمین از او راضی خواهند بود. زمین تمام گیاهان خود را

۱. انجیل لوقا، فصل ۲، بندهای ۳۵ و ۳۶ - ۲. بنایع المودة، ج ۳، ص ۶۴ -

۳. آقصول المهمة، ص ۲۹۴.

برایش می‌رویاند و آسمان بارانش را پی در پی فرو می‌فرستد؛ به طوری که مردگان آرزوی زندگی دوباره می‌کنند.^۱

۴ - و نیز از آن حضرت روایت شده که فرمودند:

مهدی ما پیشانی بلند و باریک بین است، زمین را پُر از عدل و داد می‌کند، چنانکه از ظلم و بیدادگری پُر شده است و مدت هفت سال حکومت می‌کند.^۲

۵ - و نیز از ابن عباس روایت شده که پیامبر خدا ﷺ فرمودند: مهدی، طاووس اهل بهشت است.^۳

□ حضرت مهدی (عج) در منابع شیعه

اخبار و روایات فراوانی از پیامبر اسلام ﷺ و ائمه معصومین علیهم السلام در باره تولد، غیبت، ظهور و قیام جهانی و سایر ویژگیهای حضرت مهدی (عج) نقل شده است و در واقع سالها پیش از تولد آن حضرت، خصوصیات و ویژگیهای او از قبیل اینکه: او از خاندان پیامبر ﷺ از فرزندان فاطمه علیها السلام و از نسل حسین علیها السلام است و با قیام جهانی خویش زمین را پُر از عدل و داد خواهد کرد پیشگویی شده است.

در اینجا بی‌مناسبت نیست یادآوری کنیم، با آنکه عصر هریک از ائمه و ویژگیهایی داشته و توجه آن بزرگواران قاعدتاً معطوف به مسایل و موضوعات حادث روز بوده، اما در عین حال موضوع حضرت مهدی (عج) همواره مورد نظر آنان بوده و به مناسبتهای گوناگون بیانات و پیشگوییهای فراوانی نموده‌اند که در ذیل به عنوان نمونه

۱. البیان فی اخبار صاحب الزمان، حافظ گنجی شافعی، ص ۴۹۳.

۲. ینابیع المردة، ج ۳، ص ۱۶۳. ۳. فصول المهمة، ابن صباغ مالکی، ص ۲۹۲.

آمارى اجمالى از احاديث كه از ائمه در اين زمينه رسیده، از نظر خوانندگان محترم مى گذرانيم.

- ۱ - اميرالمؤمنين عليه السلام؛ ۵۱ حديث.
- ۲ - امام حسن عليه السلام؛ ۵ حديث.
- ۳ - امام حسين عليه السلام؛ ۱۴ حديث.
- ۴ - امام زين العابدين عليه السلام؛ ۱۱ حديث.
- ۵ - امام باقر عليه السلام؛ ۶۳ حديث.
- ۶ - امام صادق عليه السلام؛ ۱۲۴ حديث.
- ۷ - امام كاظم عليه السلام؛ ۶ حديث.
- ۸ - امام رضا عليه السلام؛ ۱۹ حديث.
- ۹ - امام جواد عليه السلام؛ ۶ حديث.
- ۱۰ - امام هادى عليه السلام؛ ۶ حديث.
- ۱۱ - امام حسن عسكرى عليه السلام؛ ۲۲ حديث.

به عنوان نمونه به نقل دو حديث اشاره مى نماييم.

۱ - حضرت على عليه السلام مى فرمايد:

پيامبر اسلام صلى الله عليه وآله فرمودند: عمر جهان به پايان نمى رسد، مگر آنكه مردى از نسل حسين امور امت مرا در دست مى گيرد و دنيا را پراز عدل مى كند، همچنان كه پراز ظلم شده است.^۱

۲ - حسين بن على عليه السلام مى فرمايد:

اگر از عمر دنيا تنها يك روز باقى مانده باشد، خداوند آن روز را طولانى مى كند تا آنكه مردى از نسل من قيام مى كند و دنيا را پراز عدل و داد مى كند، چنانكه از ظلم و ستم پرشده است.^۲

□ حضرت مهدی (عج) در منابع اهل سنت

مهدویت و اعتقاد به وجود حضرت مهدی (عج) و ظهور او اختصاص به مذهب تشیع ندارد بلکه محدثان بزرگ اهل سنت نیز احادیث مربوط به آن حضرت را از طریق گروه بسیاری از صحابه و تابعین در کتابهای خویش نقل کرده‌اند.

بر اساس پژوهش برخی از محققان بزرگ، محدثان اهل سنت احادیث مربوط به حضرت مهدی را از ۳۳ نفر از صحابه پیامبر اسلام ﷺ در کتب خود نقل کرده‌اند. تعداد ۱۰۶ نفر از مشاهیر علمای بزرگ اهل سنت، اخبار ظهور امام غایب را در کتابهای خود آورده‌اند و ۳۲ نفر از آنان مستقلاً در باره حضرت مهدی (عج) کتاب نوشته‌اند.^۱

مُسند احمد حنبل (متوفای ۲۴۱ هجری) و صحیح بخاری (متوفای ۲۵۶ هجری) از جمله کتب مشهور اهل سنت است که قبل از تولد امام مهدی (عج) نوشته شده و احادیث مربوط به آن حضرت در آنها نقل شده است.

از جمله احادیثی که احمد حنبل نقل کرده، این حدیث است. پیامبر اسلام ﷺ فرمود:

اگر از عمر جهان جز یک روز باقی نماند، خداوند حتماً در آن روز شخصی از ما - خاندان - را برمی‌انگیزد و او جهان را پر از عدل و داد می‌کند، همچنان که پر از ظلم شده است.^۲

براساس یک بررسی اجمالی، ۱۷ نفر از دانشمندان بزرگ اهل

۱. نوید امن و امان، صص ۹۱-۹۴.

۲. همان.

سُنَّت، به متواتر بودن احادیث حضرت مهدی (عج) در کتابهای خود تصریح کرده‌اند. «علامه شوکانی» در خصوص اثبات تواتر این روایات، کتابی به نام «التوضیح فی تواتر ما جاء فی المنتظر والرجال والمسیح» تألیف کرده است.

بی‌مناسبت نیست در اینجا به عنوان نمونه سخنان چند تن از مشاهیر علمای اهل تسنن را در این زمینه اشاره نمایم.

۱ - شوکانی؛ در کتاب یاد شده پس از نقل احادیث مربوط به حضرت مهدی (عج) می‌گوید:

همه احادیثی که آوردیم، به حدّ تواتر می‌رسد. چنانکه بر مطلعان پوشیده نیست، بنابراین با توجه به همه احادیثی که نقل کردیم، مسلم شد که احادیث منقول درباره مهدی منتظر متواتر است...^۱

۲ - حافظ^۲؛ ابو عبدالله گنجی شافعی (متوفای ۶۵۸ هـ ق) در کتاب «البيان فی اخبار صاحب الزمان» (باب ۱۱) می‌گوید:

احادیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره مهدی به دلیل روایان بسیاری که دارد به حد تواتر رسیده است.

۳ - حافظ مشهور؛ ابن حجر عسقلانی شافعی (متوفای ۸۵۲ هـ ق) در کتاب «فتح الباری» که در شرح «صحیح بخاری» نوشته است، می‌گوید:

احادیث متواتری وجود دارد حاکی از اینکه مهدی از این امت است و عیسی علیه السلام از آسمان فرود آمده و پشت سر وی نماز خواهد خواند.^۳

۴ - شیخ محمد صَبَّان می‌نویسد:

۱. سیره پیشوایان، صص ۶۹۸ - ۶۹۹.

۲. حافظ: در اصطلاح اهل سنت، کسی است که بر سنن رسول اکرم احتاطه داشته باشد.

۳. سیره پیشوایان، صص ۶۹۸ - ۶۹۹. موارد اتفاق و اختلاف آن را بداند.

اخبار متواتری از پیامبر ﷺ نقل شده مبنی بر اینکه مهدی (سرانجام) قیام می‌کند و اینکه او از خاندان پیامبر است و زمین را پر عدل و داد خواهد کرد.^۱

۵- ابن ابی الحدید، یکی از متتبع‌ترین علمای اهل سنت، در این زمینه می‌نویسد:

تمامی فرق اسلامی اتفاق نظر دارند که عمر دنیا و تکلیف بشر به اجرای احکام الهی، پایان نمی‌پذیرد، مگر پس از ظهور مهدی.^۲

□ حضرت مهدی (عج) از نگاه روایات

وجود مقدس حضرت مهدی (عج) از راه اخبار و احادیث اثبات شده است، حال به فهرستی از روایات و احادیثی که پیرامون حضرت مهدی (عج) نقل شده اشاره می‌نماییم.

۱- امامان دوازده نفرند. اول آنها علی بن ابیطالب علیه السلام و آخرشان مهدی علیه السلام است. (۹۱ حدیث)

۲- امامان دوازده نفرند و آخرشان مهدی است. (۹۴ حدیث)

۳- امامان دوازده نفرند؛ نه نفرشان از نسل حسین و نهمی آنان قائم است. (۱۰۷ حدیث)

۴- مهدی از عترت پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله است. (۳۸۹ حدیث)

۵- مهدی از اولاد علی علیه السلام است. (۲۱۴ حدیث)

۶- مهدی از اولاد فاطمه علیها السلام است. (۱۹۲ حدیث)

۷- مهدی از اولاد حسین علیه السلام است. (۱۸۵ حدیث)

- ۸- مهدی نهمین اولاد حسین علیه السلام است. (۱۴۸ حدیث)
- ۹- مهدی از اولاد علی بن الحسین علیه السلام است. (۱۸۵ حدیث)
- ۱۰- مهدی از اولاد امام محمد باقر علیه السلام است. (۱۰۳ حدیث)
- ۱۱- مهدی از اولاد امام جعفر صادق علیه السلام است. (۱۰۳ حدیث)
- ۱۲- مهدی ششمین اولاد امام صادق علیه السلام است. (۱۰۱ حدیث)
- ۱۳- مهدی از اولاد موسی بن جعفر است. (۹۹ حدیث)
- ۱۴- مهدی پنجمین فرزند موسی بن جعفر علیه السلام است. (۹۸ حدیث)
- ۱۵- مهدی چهارمین اولاد علی بن موسی الرضا است. (۹۵ حدیث)
- ۱۶- مهدی سومین فرزند امام محمد تقی علیه السلام است (۹۰ حدیث)
- ۱۷- مهدی از اولاد امام هادی است. (۹۰ حدیث)
- ۱۸- مهدی فرزند امام حسن عسکری علیه السلام است. (۱۴۵ حدیث)
- ۱۹- مهدی همنام و هم‌کنیه رسول خدا صلی الله علیه و آله است. (۴۷ حدیث)
- ۲۰- نام پدر مهدی علیه السلام حسن است. (۱۴۸ حدیث)^۱

□ حضرت مهدی (عج) و أدله اثبات ولادت

یکی از مباحث طرح شده این است که آیا اصلاً امام حسن عسکری علیه السلام فرزندی داشته است یا نه؟ باید گفت از چند راه می‌توان اثبات کرد که امام حسن عسکری علیه السلام دارای فرزند بوده است.

۱- در احادیث زیادی که از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام نقل شده است تصریح شده آیا از حسن بن علی بن محمد فرزندی به

وجود خواهد آمد که پس از غیبت طولانی برای اصلاح عالم قیام می‌کند و زمین را پر از عدل و داد می‌کند. این موضوع با تعبیرات مختلف در روایات وارد شده است:

«مهدی نهمین اولاد حسین است.»

«مهدی ششم از اولاد حضرت صادق علیه السلام است.»

«مهدی پنجم از اولاد موسی بن جعفر علیه السلام است.»

«مهدی چهارمین فرزند علی بن موسی الرضا است.»

«مهدی سومین فرزند امام محمد تقی است.»

۲- در احادیث زیادی تصریح شده که مهدی موعود فرزند امام یازدهم امام حسن عسکری علیه السلام می‌باشد.
از باب نمونه صقر گوید:

از امام هادی علیه السلام شنیدم که فرمود: امام بعد از من فرزندانم حسن است، بعد از حسن فرزندش همان قائمی است که زمین را پر از عدل و داد می‌کند، چنانکه از ظلم و ستم پُر شده است.^۱

۳- امام حسن عسکری علیه السلام در چندین حدیث خبر داده که قائم و مهدی فرزند من است و ساحت مقدس امام و پیامبر صلی الله علیه و آله هم از دروغ و خطا منزّه می‌باشد.

از باب نمونه؛ محمد بن عثمان از پدرش نقل کرده که می‌گفت:
خدمت امام حسن عسکری علیه السلام بودم که از وی راجع به حدیثی از پدرانش سؤال شد که نقل شده که تا قیامت زمین از حُجّت خالی نمی‌ماند و هرکس بمیرد در حالی که امام زمانش را نشناخته باشد، به مرگ جاهلیت مُرده است. آن حضرت پاسخ داد: آری این موضوع

همچون روز روشن و حقّ است. عرض شد: یابن رسول الله ﷺ بعد از شما حجت و امام کیست؟ فرمود: بعد از من فرزندانم محمد حجت و امام است و هر کس بمیرد و او را نشناسد به مرگ جاهلیت از دنیا می‌رود. آگاه باشید که فرزندانم را غیبتی خواهد بود که جهانتیان در آن زمان سرگردان می‌شوند. اهل باطل هلاک می‌گردند و کسانی که وقت ظهورش را تعیین کنند، دروغ می‌گویند. بعد از آنکه مدت غیبتش پایان یافت، نهضت و قیام می‌کند. گویا پرچمهای سفیدی را که در نجف بر سرش در اهتزاز است مشاهده می‌کنم.^۱

۴ - امام حسن عسکری علیه السلام تولد فرزندش را به چندین نفر بشارت داده است، از باب نمونه :

۱ - فضل بن شاذان که بعد از ولادت حضرت حجت و قبل از وفات امام حسن عسکری علیه السلام در گذشته است، در کتاب «غیبت» از محمد بن علی بن حمزه نقل کرده که گفت:

از امام حسن عسکری شنیدم که می‌فرمود: حجت خدا و جانشین من در شب نیمه شعبان سال ۲۵۵ در هنگام طلوع فجر ختنه شده به دنیا آمد.^۲

۲ - احمد بن اسحاق می‌گفت:

از امام حسن عسکری علیه السلام شنیدم که می‌فرمود: سپاس خدای را که مرا از دنیا بیرون نبرد تا جانشینم را به من نشان داد. او از حیث اخلاق و خلقت شبیه‌ترین مردم است به رسول خدا صلی الله علیه و آله، خداوند مدتی وی را در حالت غیبت نگهداری می‌کند، سپس ظاهرش می‌نماید تا زمین را از عدل و داد پُر کند.^۳

۲. منتخب الاثر، ص ۳۲۰.

۱. بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۱۶۰.

۲. بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۱۶۱.

□ حضرت مهدی (عج) و کسانی که او را در کودکی زیارت کرده‌اند

از آنجا که خلفای بنی عباس دانسته بودند؛ دوازدهمین امام شیعیان همان مهدی موعود است که زمین را پر از عدل و داد می‌کند و دژهای گمراهی و فساد را در هم می‌کوبد و نیز می‌دانستند که او از فرزندان امام حسن عسکری علیه السلام است؛ در صدد برآمدند این نور را خاموش کنند، از این رو امام مهدی علیه السلام از نخستین روز ولادت همواره در پنهان می‌زیست و مردم بطور عموم او را نمی‌دیدند ولی با این وجود عده‌ای از اصحاب امام حسن عسکری علیه السلام بودند که توفیق شرفیابی و معرفی را یافته بودند. برخی از آنها عبارتند از:

۱ - حکیمه خاتون؛ دختر امام جواد، خواهر امام هادی و عمه امام حسن عسکری علیه السلام که شب تولد حضرت مهدی علیه السلام او را زیارت کرد. و نسیم و ماریه، کنیزان آن حضرت گفتند: تا آن کودک متولد شد به خاک سجده کرد و انگشت سیابه را رو به آسمان بلند نمود و عطسه زد و گفت: «الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله.»^۱

۲ - ابوبصیر خادم گفت: بر صاحب الزمان (عج) وارد شدم در حالی که درون گهواره بود، نزدیک رفتم و سلام کردم. حضرت فرمود: مرا می‌شناسی؟ عرض کردم: آری تو بزرگ و سید من، فرزند امام من هستی. حضرت فرمود: «أنا خاتم الأوصیاء و بی یرفع البلاء من اهلی و شیعتی.»^۲

۳ - سعد بن عبدالله قمی - با نامه‌های فراوان با جمعی برای

۱. الذام الناصب، حائری یزدی، ج ۱، صص ۳۴۰-۳۴۲.

۲. کشف الغمه، ج ۲، ص ۴۹۹.

زیارت آن حضرت به سامره رفته و طرف راست امام حسن علیه السلام کودکی را دیدند که مانند ماه درخشان بود، پرسیدند: این کیست؟
گفته شد: مهدی قائم آل محمد صلی الله علیه و آله است.^۱

۴- روزی جمعی از شیعیان (چهل نفر) نزد امام یازدهم آمدند و از آن امام تقاضا کردند تا حجت پس از خویش را به آنان بنمایاند و بشناساند و امام چنان کرد. آنان پسری را دیدند که بیرون آمد همچون پاره ماه - شبیه به پدر خویش.

امام حسن عسکری علیه السلام فرمود:

پس از من، این پسر امام شماست و خلیفه من در میان شماست. امر او را اطاعت کنید. از گرد رهبری او پراکنده نگردید که هلاک می شوید و دینتان تباه می گردد. این را هم بدانید که شما او را پس از امروز نخواهید دید تا اینکه زمانی طولانی بگذرد، بنابراین از نایب او عثمان بن سعید اطاعت کنید.^۲

□ حضرت مهدی (عج) و شباهتهای او با پیامبران

در خصوص این موضوع به چند روایت از ائمه معصومین علیهم السلام توجه نمایید.

۱- امام زین العابدین علیه السلام فرموده است:

در قائم ما چند سنت از سنتهای پیغمبران است. اما سنتی که از آدم و نوح دارد، طول عمر است و سنتی که از حضرت ابراهیم دارد، پنهان بودن ولادتش و دوری گزیدن وی از مردم است. سنتی که از موسی دارد ترس و غیبت از مردم و از عیسی، اختلافی که مردم درباره او

۱. الذام الناصب، حائری یزدی، ج ۱، صص ۳۴۰-۳۴۲.

۲. الزام الناصب، ج ۱، ص ۳۴۱.

دارند، از ایوب فرج بعد از شدت، اما سنتی که از محمد ﷺ دارد قیام با شمشیر است.^۱

۲ - محمد بن مسلم روایت نموده که:

خدمت امام باقر علیه السلام رسیدم تا درباره قائم آل محمد از آن حضرت پرسشی کنم، پیش از آنکه من سؤالی بنمایم، فرمود: ای محمد بن مسلم در قائم آل محمد پنج شباهت از پیغمبران است. شباهت یونس بن متی، یوسف بن یعقوب، موسی، عیسی و محمد صلی الله علیه و آله.

۱ - شباهتی که به یونس دارد، غیبت اوست که بعد از پیری به صورت جوانی به سوی قومش بازگشت.

۲ - شباهتی که به یوسف دارد، غیبت و پنهانی او از خواص خود و عموم مردم و برادرانش است.

۳ - شباهتی که به موسی دارد، ترس مُمتد او از مردم و غیبت طولانی و مخفی بودن ماجرای ولایتش و پنهان گشتن پیروان او به واسطه آزار و خواری که بعد از وی به آنها رسید تا جایی که خداوند متعال فرمان را صادر کرد و بر دشمنانش پیروز داشت.

۴ - شباهت او به عیسی؛ اختلافی است که مردم درباره او دارند؛ زیرا جماعتی گفتند او متولد نشده، عده‌ای گفتند او مُرده است و گروهی نیز گفتند: او را کشتند و به دار آویختند.

۵ - اما شباهتی که به جدّ خویش حضرت محمد صلی الله علیه و آله دارد، قیام با شمشیر و کشتن دشمنان خدا و رسول و جباران و گردنکشان و

پیروزی وی به وسیله شمشیر و رعبی است که در دلها پدید می‌آورد. از جمله علامات قیام او خروج سفیانی از جانب شام و شخص یمنی از یمن و صدای آسمانی در ماه مبارک رمضان و نداکننده‌ای است که او را به نام و نام پدرش صدا می‌زند.^۱

□ ولادت حضرت مهدی (عج) از دیدگاه علمای اهل سنت

گروهی از دانشمندان اهل سنت قضیه تولد فرزند امام حسن عسکری علیه السلام و سرگذشت تاریخ او را در کتابهای خود نگاشته و بدان اعتراف دارند - که ما در اینجا به ذکر برخی از آنها اشاره می‌نماییم.

۱ - محمد بن طلحه شافعی نوشته است:

ابوالقاسم محمد بن الحسن در سال (۲۵۸) در سامره متولد شد، نام پدرش حسن خالص است و حجت و خلف صالح و منتظر از القاب اوست.

سپس چندین حدیث راجع به مهدی نقل کرده، بعد از آن می‌گوید:

مصداق این احادیث، فرزند امام حسن عسکری است که اکنون غایب است و بعداً ظاهر می‌گردد.^۲

۲ - محمد بن یوسف بعد از ذکر وفات امام حسن عسکری علیه السلام

می‌نویسد:

فرزندی جز محمد نداشت و گفته شد که او همان امام منتظر است.^۳

۳ - ابن صباغ مالکی می‌نویسد:

۲. دادگستر جهان، ص ۱۱۸ -

۱. مهدی موعود، ص ۴۸۱

۳. کفایة الطالب، ص ۳۱۲.

فصل دوازدهم در احوال ابی القاسم، محمد، حُجّت، خلف صالح، فرزند ابی محمد حسن خالص است و آن جناب امام دوازدهم شیعیان است سپس تاریخ آن حضرت را نوشته و اخباری راجع به مهدی نقل می‌کند.^۱

۴- ابن حجر در کتاب «الصواعق المحرقة» بعد از بیان احوال امام حسن عسکری علیه السلام نوشته است:

فرزندی جز ابوالقاسم که محمد و حجت نامیده می‌شود، باقی نگذاشت. آن کودک در هنگام وفات پدرش پنج ساله بود.^۲

۵- شعرانی در کتاب «البراقیت و الجواهر» نوشته است:

مهدی فرزند امام حسن عسکری علیه السلام است که در نیمه شعبان سال ۲۵۵ متولد شده است، او زنده و باقی خواهد ماند تا با عیسی ظهور کند و اکنون که سنه ۹۵۸ است ۷۰۳ سال از عمر شریفش می‌گذرد.

۶- یوسف بن قزاوغلی بعد از بیان احوال امام حسن عسکری علیه السلام

نوشته:

نام فرزندش محمد و کنیه‌اش ابو عبدالله و ابوالقاسم است، اوست حجت و صاحب الزمان و قائم و منتظر و امامت به وی ختم شده.

پس احادیثی راجع به مهدی روایت نموده است.^۳

□ حضرت مهدی (عج) در کتابهایی که قبل از ولادتش تألیف شده‌اند

کتابهایی که پیش از تولد مهدی درباره او تألیف شده است، بسیار است باید گفت موضوع غیبت و قیام حضرت مهدی (عج) در اسلام به قدری قطعی و مسلم بوده که کتابهای متعددی درباره آن تألیف

۲. الصواعق المحرقة، ص ۲۰۶.

۱. دادگستر جهان، ص ۱۱۸.

۳. تذکرة الخواص الائمة، ص ۲۰۴.

شده و تاریخ نگارش برخی از آنها سالها پیش از تولد آن حضرت بوده است.

به عنوان نمونه؛

۱ - حسن بن محبوب زراد (م ۲۲۴) یکی از محدثان و مصنفان موثق شیعه کتاب «المشیخة» را یکصد سال قبل از غیبت کبری نوشته و اخبار مربوط به غیبت امام مهدی (عج) را در آن نقل کرده است.

۲ - مرحوم طبرسی می نویسد:

محدثان شیعه در زمان امام باقر و امام صادق علیهما السلام اخبار غیبت را در تألیفات خویش آورده‌اند.

۳ - همچنین برخی از اصحاب ائمه که درباره آن حضرت و قیام او کتاب نوشته‌اند، عبارتند از:

۱ - ابراهیم بن صالح انماطی؛ از یاران امام باقر علیه السلام

۲ - حسن بن محمد بن سماعه؛ از اصحاب موسی بن جعفر علیهما السلام.

۳ - محمد بن حسن بن جمهور؛ از یاران امام رضا علیه السلام.

۴ - علی بن مهزیار؛ از یاران امام جواد علیه السلام.

۵ - فضل بن شاذان نیشابوری؛ از شاگردان امام رضا و امام جواد

و امام هادی علیهما السلام.

بخش دوم:

غیبت و

ابعاد مختلف آن

□ علل غیبت حضرت مهدی (عج)

شکی نیست که رهبری پیشوایان الهی، به منظور هدایت مردم به سر منزل کمال مطلوب است و این امر در صورتی مُیسّر است که آنها آمادگی بهره‌برداری از این هدایت الهی را داشته باشند، اگر چنین زمینه مساعدی در مردم وجود نداشته باشد، حضور پیشوایان آسمانی در بین مردم ثمری نخواهد داشت. متأسفانه فشارها و تضییقاتی که بویژه از زمان امام جواد علیه السلام به بعد بر امامان وارد شد و محدودیتهای فوق‌العاده‌ای که برقرار گردید - به طوری که فعالیت‌های امام دهم و یازدهم را به حداقل رسانید - نشان داد که زمینه مساعد جهت بهره‌مندی از هدایتها و راهبریهای امامان در جامعه (در حدّ نصاب لازم) وجود ندارد. از این رو حکمت الهی اقتضا کرد که پیشوای دوازدهم، غیبت اختیار کند تا موقعی که آمادگی لازم در جامعه به وجود آید.

البته باید گفت همه اسرار غیبت بر ما روشن نیست ولی شاید نکته‌ای که گفته شد، رمز اساسی غیبت باشد، در روایات ما در زمینه علل و اسباب غیبت، روی سه موضوع تکیه شده است:

۱- آزمایش مردم

چنانکه می‌دانیم یکی از سنت‌های ثابت الهی، آزمایش بندگان و انتخاب صالحان و گزینش پاکان است. صحنه زندگی همواره صحنه آزمایش است تا بندگان از این راه در پرتو ایمان و صبر و تسلیم خویش در پیروی از اوامر خداوند تربیت یافته و به کمال برسند و استعداد‌های نهفته آنان شکوفا گردد.

آری غیبت آن حضرت سبب می‌شود تا نفاق پنهان عده‌ای، آشکار شود و ایمان حقیقی محبّان و شیعیان واقعی امام علیه السلام در کوره ولایت امام غایب از ناخالصی‌ها و دورویی‌ها و سست مایگی‌ها جدا و پاک شود و در یک کلام مؤمن از منافق شناخته گردد.

۲- حفظ جان امام

خداوند بوسیله غیبت، امام مهدی علیه السلام را از قتل حفظ کرده است، زیرا اگر آن حضرت از همان آغاز زندگی در میان مردم ظاهر می‌شد، او را می‌کشتند.

بر این اساس اگر پیش از موعد مناسب نیز ظاهر می‌شد، باز جان او به خطر می‌افتد و به انجام مأموریت الهی و اهداف بلند اصلاحی خود موفق نمی‌گردد.

«زراره» یکی از یاران امام صادق علیه السلام می‌گوید:

امام صادق علیه السلام فرمود: امام منتظر، پیش از قیام خویش مدتی از چشمها غایب خواهد شد. عرض کردم: چرا؟ فرمود: به جان خویش بیمناک خواهد بود.^۱

۳- آزادی از یوغ بیعت با طاغوت‌های زمان

امام مهدی علیه السلام هیچ رژیم‌ری را حتی از روی تقیه به رسمیت نشناخته و نمی‌شناسد؛ او مأمور به تقیه از هیچ حاکم و سلطانی نیست و تحت حکومت و سلطنت هیچ ستمگری در نیامده و در نخواهد آمد. چرا که مطابق وظیفه خود عمل می‌کند و دین خدا را به طور کامل و بی هیچ پرده‌پوشی و بیم و ملاحظه‌ای اجرا می‌کند، بنابراین؛ جای هیچ عهد و میثاق و بیعت با کسی و مراعات و ملاحظه نسبت به دیگران باقی نمی‌ماند.

«حسن بن فضال» می‌گوید:

امام هشتم علیه السلام فرمود: گویی شیعیان را می‌بینم که هنگام مرگ سومین فرزندم (امام حسن عسکری علیه السلام) در جستجوی امام خود همه جا را می‌گردند، اما او را نمی‌یابند. عرض کردم: چرا غایب می‌شود؟ فرمود: برای اینکه وقتی با شمشیر قیام می‌کند بیعت کسی در کردن وی نباشد.^۱

□ فواید ارزشمند امام غایب علیه السلام

باید دانست مفهوم غایب بودن امام مهدی (عج) این نیست که وجودی نامرئی دارد و به یک وجود پنداری شبیه‌تر از یک وجود عینی باشد، بلکه او نیز از یک زندگی طبیعی عینی خارجی برخوردار است و تنها استثنایی که در زندگی او وجود دارد، عمر طولانی اوست و گرنه آن وجود نازنین در جامعه انسانی به طور ناشناس زندگی می‌کند، چنانکه خواهد آمد. پس از بیان این مسأله که مهدی علیه السلام یک

پندار نیست بلکه یک حقیقت عینی است، می‌گوییم، اگر چه حضور شخص امام علیه السلام در بین مردم سبب می‌شود که مسلمانان از برکات بیشتر و در سطح بسیار وسیعتری بهره‌مند شوند ولیکن این چنین نیست که اگر شخص امام علیه السلام غایب بود، هیچ‌گونه فایده و ثمره‌ای برای امت اسلام و مردم نداشته باشد بلکه مردم را تحت تأثیر و نفوذ شخص خود می‌گیرد.

در روایات ما که پیرامون فلسفه و فایده وجود امام (عج) در دوران غیبت به ما رسیده، فواید گوناگونی را عنوان فرموده‌اند که ما در اینجا به طور اختصار به برخی از آنها اشاره می‌نماییم.

۱- امام غایب واسطه فیض عالم وجود است

در روایات آمده که امامان معصوم علیهم السلام و امام زمان (عج) امان اهل زمین هستند و اگر زمین از این حجت‌های الهی خالی بماند، دنیا و اهلیش نابود خواهند شد، لذا وجود امام علیه السلام موجب برکات بسیاری می‌باشد، حال به ظاهر حاضر باشد یا غایب فرقی در این زمینه نمی‌کند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله رمز و راز مسأله را با بیانی پرمعنی بیان کرده و در پاسخ این سؤال که وجود مهدی علیه السلام در عصر غیبت چه فایده‌ای دارد؛ می‌فرماید:

آری به خداوندی که مرا به پیامبری مبعوث گردانیده است، آنها از وجود او منتفع می‌شوند و از نور ولایتش در طول غیبت بهره می‌گیرند، همان طور که از آفتاب پشت ابر استفاده می‌شود.^۱

۱. منابع المردة، ج ۳، ص ۱۷۰.

۲- اثر امید بخشی به مسلمین

ایمان و اعتقاد به امام غایب علیه السلام سبب امیدواری مسلمانان نسبت به آینده پرمهر و صفای خویش در عصر ظهور امامشان می‌گردد، هر چند او را در میان خود نمی‌بینند، اما خود را تنها و جدای از او نمی‌دانند. آری امام غایب همواره مراقب حال و وضع شیعیان خویش می‌باشد و همین مسأله باعث می‌گردد که پیروانش به امید لطف و عنایت حضرتش برای رسیدن به یک وضع مطلوب جهانی تلاش کرده و در انتظار آن منتظر به سر برند.

چنانکه خود فرموده است:

ما در رسیدگی و سرپرستی شما کوتاهی نکرده و یاد شما را از خاطر نبرده‌ایم پس تقوای الهی پیشه کنید و ما را یاری کنید تا از فتنه‌ای که به شما روی می‌آورد، شما را نجات بخشیم.^۱

۳- پاسداری از آیین اسلام و دین خدا

از جمله آثار و فواید امام غایب علیه السلام این است که عاشقان و سربازان آن حضرت خود را به امید عصر ظهور برای دفاع از دین آماده می‌نمایند.

حضرت علی علیه السلام در این رابطه می‌فرماید:

به برکت آن امام، گروهی از مردم برای دفاع از دین و در هم کوبیدن فتنه‌ها آماده می‌شوند چنان که شمشیر زبردست آهنگر تیز می‌گردد چشم آنان به واسطه قرآن روشن است، تفسیر و معانی قرآن در گوششان گفته می‌شود و شب و روز از جام حکمت و علوم الهی سیراب می‌شوند.^۲

۱. احتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۴۹۷. ۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۵۰، ص ۲۰۸.

فواید دیگری نیز برای وجود نازنین آن امام در پس پرده غیبت بیان شده که ما در اینجا به همین چند فایده اکتفا نمودیم.

□ غیبت حضرت مهدی (عج)، سخت‌ترین آزمایش الهی

یکی از سنت‌های ثابت الهی آزمایش بندگان و انتخاب صالحان و گزینش پاکان است و یکی از ابزارها و مواد امتحان الهی غیبت حضرت مهدی علیه السلام است. در اثر غیبت حضرت مهدی (عج)، مردم آزمایش می‌شوند، گروهی که ایمان استواری ندارند باطنشان ظاهر می‌شود. و دستخوش شک و تردید می‌گردند و کسانی که ایمان در اعماق قلبشان ریشه دوانده است، به سبب انتظار ظهور آن حضرت و ایستادگی در برابر شدائد پخته‌تر و شایسته‌تر می‌گردند و به درجات بلندی از اجر و پاداش الهی نایل می‌گردند.

امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود:

هنگامی که پنجمین فرزندم غایب شد، مواظب دین خود باشید. مبادا کسی شما را از دین خارج کند. او ناگزیر غیبت خواهد داشت، به طوری که گروهی از مؤمنان از عقیده خویش برمی‌گردند. خداوند متعال بوسیله غیبت، بندگان خویش را آزمایش می‌کند.^۱

از سخنان پیشوایان اسلام برمی‌آید که آزمایش به وسیله غیبت حضرت مهدی از سخت‌ترین آزمایش‌های الهی است.

و این سختی از دو جهت است:

الف - از جهت اصل غیبت که چون بسیار طولانی می‌شود،

۱. بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۱۵۰.

بسیاری از مردم دستخوش شک و تردید می‌گردند، برخی در اصل تولد و برخی دیگر در دوام عمر آن حضرت شک می‌کنند و جز افراد آزموده و مخلص و دارای شناخت عمیق، کسی بر ایمان و عقیده به امامت آن حضرت، باقی نمی‌ماند.

پیامبر اسلام ﷺ ضمن حدیث مفصلی می‌فرماید:

مهدی از دیده شیعیان و پیروانش غایب می‌شود و جز کسانی که خداوند دل‌های آنان را جهت ایمان شایسته قرار داده، در اعتقاد به امامت او استوار نمی‌مانند.^۱

ب- از نظر سختیها و فشارها و پیشامدهای ناگواری که در دوران غیبت رخ می‌دهد و مردم را دگرگون می‌سازد، به طوری که حفظ ایمان و استقامت در دین کاری سخت و دشوار می‌گردد و ایمان مردم در معرض مخاطرات شدید قرار می‌گیرد.

□ غیبت کبری و صغری حضرت مهدی (عج)

غیبت حضرت مهدی (عج) به دو دوره تقسیم می‌گردد؛ غیبت صغری و غیبت کبری.

غیبت صغری:

از سال ۲۶۰ هجری (سال شهادت امام حسن عسکری) آغاز و در سال ۳۲۹ پایان می‌پذیرد؛ که برابر با ۶۹ سال می‌باشد. در دوران غیبت صغری ارتباط شیعیان با امام بکلی قطع نبود و آنان به گونه‌ای خاص و محدود با امام ارتباط داشتند. این دوره را می‌توان دوران

۱. سیره پیشوایان، ص ۶۷۱.

آماده‌سازی شیعیان برای غیبت کبری دانست که طی آن ارتباط شیعیان با امام حتی در همین حدّ که بوسیله نواب خاصّ اجرا می‌شد نیز قطع شد و مسلمانان موظّف شدند در امور خود به نایبان عام آن حضرت؛ یعنی فقهای واجد شرایط و آشنایان به احکام اسلام رجوع کنند.

اگر غیبت کبری یکباره و ناگهان رخ می‌داد، ممکن بود موجب انحراف افکار شود و ذهنها آماده پذیرش آن نباشد اما گذشته از زمینه سازیهای مدیرانه امامان پیشین، در طول غیبت صغری بتدریج ذهنها آماده شد و سپس مرحله غیبت کامل آغاز گردید.

همچنین امکان ارتباط نایبان خاص با امام در دوران غیبت صغری و نیز شرفیابی برخی از شیعیان به محضر آن حضرت در این دوره مسأله ولادت و حیات آن حضرت را بیشتر تأیید می‌کرد.

غیبت کبری:

با سپری شدن دوره غیبت صغری از سال ۳۲۹ که سال انقضای نیابت نواب خاص بود؛ غیبت کبری و دراز مدت امام آغاز گردید که تاکنون نیز ادامه دارد.

پیامبر خدا ﷺ و ائمه اطهار قبلاً از وقوع این دو غیبت خبر داده بودند، از باب نمونه به چند روایت اشاره می‌نماییم:

۱ - اسحاق بن عمار می‌گوید:

از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می‌فرمود: قائم را دو غیبت خواهد بود یکی طولانی و دیگری کوتاه. در غیبت اول شیعیان خاص جایشان را می‌دانند ولی در دومی جز خواص دوستان دینی او کسی از جایش

اطلاع ندارد.^۱

۲- امام صادق علیه السلام فرمود:

حضرت صاحب الامر دو غیبت دارد. یکی از آنها به قدری طولانی می شود که گروهی می گویند: مرده است. گروهی می گویند: کشته شده است. گروهی می گویند: رفته است. فقط عده معدودی باقی می مانند که به وجود آن جناب عقیده دارند و ایمانشان ثابت و استوار است.^۲

□ نواب خاص حضرت مهدی (عج) در دوران غیبت صغری^۳

نایبان خاص حضرت مهدی در دوران غیبت، چهار تن از اصحاب با سابقه امامان پیشین و از علمای پارسا و بزرگ شیعه بودند که نواب اربعه نامیده شده اند اینان به ترتیب زمانی عبارتند از:

۱- ابو عمرو عثمان بن سعید عمری؛

۲- ابو جعفر محمد بن عثمان بن سعید عمری

۳- ابوالقاسم حسین بن روح نوبختی

۴- ابوالحسن علی بن محمد سمّری

حال در اینجا به توضیح مختصری پیرامون هر کدام از آنها

می پردازیم.

۱- عثمان بن سعید عمری

وی به قبیله بنی اسد منسوب بوده است و از یازده سالگی افتخار خدمتگزاری به خاندان رسالت را داشته و از اصحاب امام هادی و حضرت عسکری علیه السلام به شمار می رفت، وکیل مخصوص امام حسن

۲. بحار الانوار، ج ۲، ص ۱۵۲.

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۵۵.

۳. سفینه البحار، ج ۲، ص ۱۵۸.

عسکری علیه السلام بود. آن چنان مورد وثوق و اطمینان آن حضرت بود که درباره وی و فرزندش محمد بن عثمان فرمود:

عمری و فرزند او مورد وثوق من هستند. هر چه از من به شما نقل کنند، حقیقتی است که از من شنیده‌اند و نقل می‌نمایند هر دو نفر آنها، مورد اعتماد من هستند. به سخنان ایشان گوش فرا دهید و دستوراتشان را اجرا کنید.

عثمان بن سعید از معدود افرادی بود که در شرایط خاص آن زمان از طرف امام عسکری علیه السلام اجازه داشت که حضرت مهدی (عج) را در خانه حضرتش به طور مکرر زیارت کند وی در سال ۳۰۰ هجری قمری وفات یافت.

۲- محمد بن عثمان

او فرزند اولین نایب و وکیل امام عصر علیه السلام است که زمان حضرت عسکری علیه السلام را درک نموده است. دوران نیابت و وکالتش طولانی‌تر از پدرش بود و همواره نامه‌های شیعیان را حضور امام زمان رسانیده و پاسخ کتبی آنها را باز می‌گرداند.

محمد بن علی بن الاسود قمی گوید:

محمد بن عثمان قبری برای خویش تهیه کرد. علتش را پرسیدم، گفت: از جانب امام علیه السلام مأمورم که کارهایم را جمع و جور کنم.^۱

دو ماه بعد از این واقعه دار دنیا را وداع گفت.

محمد بن عثمان در حدود ۵۰ سال عهده‌دار نیابت بود و در سال ۳۰۴ یا ۳۰۵ هجری قمری درگذشت.

۳- حسین بن روح نوبختی

وی در روزگار خویش به عقل و درایت اشتهار داشت. حسین بن روح از نزدیکان و رازدار محمد بن عثمان بود که به فرمان امام زمان (عج) بعد از وفات محمد نیابت امام را به عهده داشت. وقتی بیماری محمد بن عثمان شدت یافت. گروهی از بزرگان و معروفان شیعه خدمتش رسیده، از جانشین خود سؤال نمودند، جواب داد:

حسین بن روح جانشین و وکیل مورد اعتماد صاحب الامر علیه السلام است و در کارها به وی رجوع کنید. من از جانب امام مأمورم که حسین بن روح را به نیابت منصوب گردانم.^۱

وی در ماه شعبان سال ۳۲۶ هجری قمری از دنیا رفت.

۴- علی بن محمد سمری

چهارمین و آخرین نایب و سفیر امام زمان (عج) علی سمری یا سیمری است که امام به خود او نوشته و دستور داده بود که تو آخرین نایب مخصوص من هستی. دیگر نباید کسی را به جای خود معرفی کنی. احمد بن ابراهیم گوید:

روزی علی بن محمد سمری بدون مقدمه فرمود: خدا علی بن بابویه قمی را رحمت کند، حاضرین تاریخ این کلام را یادداشت نمودند. بعداً خبر رسید که علی بن بابویه در همان روز از دنیا رفته است، خود سمری نیز در سال ۳۲۹ وفات نمود.^۲

این بود توضیح مختصری پیرامون نایبان خاص امام زمان (عج) در زمان غیبت صغری که به آن اشاره نمودیم.

۱. همان، ص ۳۵۵.

۲. همان ص ۳۶۰.

□ وظایف و فعالیتهای اساسی نواب خاص امام زمان در غیبت صغری

وظایف و فعالیتهای اساسی نواب خاص را می‌توان در چند مورد زیر خلاصه کرد:

۱- پنهان داشتن نام و مکان امام زمان (عج)

گرچه امکان رؤیت حضرت مهدی (عج) در دوران غیبت صغری برای نواب خاص و برخی از شیعیان وجود داشت و گهگاهی دیدارهایی صورت می‌گرفت. اما به دلیل مشکلات سیاسی، هر یک از نواب اربعه در زمان خود موظف بودند از بردن نام حضرت و افشای محل او در سطح عمومی خودداری ورزند، زیرا در غیر این صورت جان امام از سوی حکومت وقت به خطر می‌افتاد.

این سیاست استتار و پنهانکاری دقیقاً بر اساس دستور و راهنمایی خود امام صورت می‌گرفت، چنانکه روزی بدون اینکه سؤالی از حضرت در این باره شده باشد، توقیعی به این مضمون خطاب به محمدبن عثمان (نایب دوم) صادر شد.

کسانی که از اسم (من) می‌پرسند، باید بدانند که اگر سکوت کنند، بهشت و اگر حرفی بزنند، جهنم در انتظار آنان است؛ چه (اینکه) اینان اگر به اسم من واقف شوند، آن را فاش می‌سازند و اگر از مکان (محل سکونت) من آگاه شوند، آن را نشان می‌دهند.^۱

۲- سازماندهی وکلا

همچنان نمایندگان و وکلای محلی امام در عصر غیبت در مناطق تمرکز شیعیان مستقر بودند، هر چند در زمان پیشوای دهم - امام

هادی - و امام حسن عسکری علیه السلام این دسته از وکلا معمولاً توسط وکیل اول با امام تماس می گرفتند، اما در هر حال امکان ارتباط مستقیم با خود امام نیز برای آنان وجود داشت، ولی در عصر غیبت صغری امکان ارتباط مستقیم کلاً قطع گردید، نمایندگان و وکلای فرعی و منطقه‌ای امام در بلاد مختلف ناگزیر منحصراً زیر نظر نایب خاص انجام وظیفه می کردند و نامه‌ها و سؤالات و وجوه شرعی شیعیان را توسط نایبان خاص به محضر امام غایب می رساندند. به عنوان نمونه، در زمان وکالت ابو جعفر محمد بن عثمان تنها در بغداد حدود ۱۰ نفر زیر نظر او فعالیت می کردند.^۱

۳- اخذ و توضیح اموال متعلق به امام عصر (عج)

نواب خاص امام هر کدام در دوران سفارت و وکالت خود، وجوه و اموال متعلق به آن حضرت را که شیعیان مستقیماً یا توسط وکلای محلی می پرداختند، تحویل می گرفتند و به طریقی که ممکن بود به امام می رساندند یا در مواردی که امام دستور می داد، مصرف می کردند.

۴- پاسخگویی به سؤالات فقهی و مشکلات عقیدتی

حوزه فعالیت نواب اربعه تنها به مواردی که شمردیم محدود نمی شد، بلکه دایره فعالیت آنها شامل پاسخگویی به همه گونه سؤالات فقهی و شرعی، حل مشکلات عقیدتی و نیز مبارزه علمی با شبهاتی می شد که مخالفان مطرح می کردند و از این راه در تضعیف عقاید و پریشانی فکری شیعیان می کوشیدند.

آنان از یک سو وسوسه‌های مربوط به انکار وجود امام را از راه‌های گوناگون خنثی می‌کردند و گاهی نیز توقیعی از سوی حضرت در این باره صادر می‌شد و امام در دفع شبهات مزبور به کمک آنان می‌شتافت و از سوی دیگر سؤالات فقهی و شرعی شیعیان را به عرض امام رسانده، پاسخ آنها را می‌گرفتند و به مردم ابلاغ می‌کردند.

۵- مبارزه با مدعیان دروغین نیابت

مبارزه با غلات و مدعیان دروغین بابت و نیابت و وکالت و افشای ادعاهای باطل آنان را نیز باید از فعالیت‌های نواب اربعه به شمار آورد. و نیز در عصر غیبت صغری علاوه بر این موارد، افراد دیگری نیز پیدا شدند که به دروغ مدعی سفارت و نیابت خاص امام بودند و در اموال متعلق به امام تصرف بی‌مورد می‌نمودند. اینجا بود که نواب خاص با رهنمودهای امام، به مقابله با آنان برمی‌خاستند و گاه در طرد و لعن آنان از ناحیه حضرت توقیع صادر می‌شد.

□ نکاتی ارزنده پیرامون نواب خاص امام زمان (عج)

۱- عثمان بن سعید عمری

الف - عثمان بن سعید عمری فردی امین و مورد اطمینان امام هادی و امام عسکری علیه السلام بود.

احمد بن اسحاق که خود از بزرگان شیعه می‌باشد، می‌گوید:

روزی به محضر امام هادی علیه السلام رسیدم و عرض کردم من گاهی غایب و گاهی حاضرم و وقتی هم که حاضرم، همیشه نمی‌توانم به حضور شما برسیم سخن چه کسی را بپذیریم و از چه کسی فرمان ببریم؟ امام هادی

فرمود: این ابو عمرو عثمان بن سعید عمری فردی امین و مورد اطمینان

من است. آنچه به شما بگوید، از جانب من می‌گوید و آنچه به شما برساند، از طرف من می‌رساند.

احمد بن اسحاق می‌گوید:

پس از رحلت امام هادی علیه السلام روزی به حضور امام عسکری علیه السلام شرفیاب شدم و همان سؤال را تکرار کردم. حضرت عسکری مانند پدرش فرمود: این ابو عمرو مورد اطمینان امام قبلی و نیز طرف اطمینان من در زندگی و پس از مرگ من است. آنچه به شما بگوید، از جانب من می‌گوید و آنچه به شما برساند، از طرف من می‌رساند.^۱

ب - عثمان بن سعید، بدن مطهر امام حسن عسکری علیه السلام را غسل داد، پس از رحلت امام حسن عسکری مراسم تغسیل و تکفین و خاکسپاری آن حضرت را در ظاهر عثمان بن سعید انجام داد.^۲

ج - عثمان بن سعید کسی بود که روزی امام حسن عسکری علیه السلام در حضور جمعی از شیعیان فرموده:

گواه باشید که عثمان بن سعید وکیل من است و پسرش محمد نیز وکیل پسر من مهدی خواهد بود.

۲ - محمد بن عثمان بن سعید عمری

الف - امام زمان (عج) ضمن توقیعی در پاسخ سؤالات اسحاق بن یعقوب چنین مرقوم فرمودند:

خداوند از محمد بن عثمان بن سعید و پدرش که قبلاً می‌زیست راضی و خشنود باشد، او مورد وثوق و اعتماد من و نوشته او نوشته من است.

ب - محمد بن عثمان بن سعید عمری نیز تألیفاتی در فقه داشته است که پس از وفاتش به دست حسین بن روح یا ابوالحسن سمری رسیده

۱. کتاب الغیبه، شیخ طوسی، ص ۲۱۵. ۲. همان، ص ۲۱۶.

است.

ج - محمد بن عثمان حدود چهل سال عهده دار وکالت امام زمان (عج) بود و در طول این مدت وکلای محلی و منطقه‌ای را سازماندهی و بر فعالیتشان نظارت می‌کرد و به اداره امور شیعیان اشتغال داشت.

۳- ابوالقاسم حسین بن روح نوبختی

الف - حسین بن روح از دستیاران نزدیک نایب دوم بود و عمری از مدتها پیش برای تثبیت امر نیابت او زمینه‌سازی می‌کرد و شیعیان را جهت تحویل اموال به او ارجاع می‌داد و او رابط بین عثمان بن سعید و شیعیان بود.

ب - حسین بن روح کتابی در فقه شیعه به نام «التأدیب» تألیف کرده است.

ج - برخی از معاصرین حسین بن روح عقل و هوش و درایت وی را تحسین کرده و می‌گفتند. به تصدیق موافق و مخالف، حسین بن روح از عاقلترین مردم روزگار است.

د - حسین بن روح در دوران حکومت «مقتدی» خلیفه عباسی به مدت پنج سال به زندان افتاد و در سال ۳۱۷ هـ ق آزاد شد و مدت ۲۱ سال به فعالیت و وکالت اشتغال داشت.^۱

۴- ابوالحسن علی بن محمد سمری

الف - به فرمان امام عصر (عج) و با وصیت و معرفی نوبختی پس از حسین بن روح، علی بن محمد سمری منصب نیابت خاص و اداره

امور شیعیان را عهده‌دار گردید. و او از یاران خاص امام عسکری علیه السلام بوده است.

ب - چند روز قبل از وفات او توقیعی از ناحیه امام زمان (عج) به این مضمون خطاب به وی صادر شد که:

بسم الله الرحمن الرحيم

ای علی بن محمد سمری! خداوند در سوگ فقدان تو پاداشی بزرگ به برادرانت عطاء کند. تو تا شش روز دیگر از دنیا خواهی رفت. کارهایت را مرتب کن و هیچ کس را به جانشینی خویش مگمار. دوران غیبت کامل فرا رسیده است و من جز با اجازه خداوند متعال ظهور نخواهم کرد و ظهور من پس از گذشت مدتی طولانی و قساوت دلها و پر شدن زمین از ستم خواهد بود. افرادی نزد شیعیان من مدعی مشاهده من (ارتباط با من به عنوان نیابت خاصه) خواهند شد، آگاه باشید که هر کس پیش از خروج سفیانی و صیحة آسمانی چنین ادعایی کند، دروغگو و افترا زننده است و هیچ حرکتی و نیرویی جز به دستور خداوند عظیم نیست.^۱

□ مدعیان دروغین نیابت خاصه حضرت مهدی (عج)

در طول غیبت صغری و کبری عده‌ای بودند که ادعای نیابت خاصه حضرت مهدی (عج) را نمودند که ما در اینجا به نامهای برخی از آنها اشاره می‌نماییم.

۱ - الشریعی ابو محمد الحسن که از اصحاب حضرت عسکری علیه السلام بوده و اولین کسی است که ادعای این مقام را نموده و مطالبی را به امامان نسبت داده و در حق آن بزرگواران غلو کرده است پس توقیع شریف در حق او صادر شد که مشتمل بر لعن و الحاد و کفر او بود.

- ۲ - محمد بن نصیر النمیری که از اصحاب امام حسن عسکری علیه السلام بوده و بعد از شریعی ادعای نیابت کرده است.
- ۳ - ابوطاهر محمد بن علی بن بلال که از اصحاب امام عسکری علیه السلام بوده و قضیه او با عمری، نایب اول امام زمان (عج) در کتب رجال آمده است.
- ۴ - حسین بن منصور حلاج مشهور که در ابتدای امر دعوی نیابت خاصه نموده ولی بعد از آن پا فراتر گذاشته و از او مطالب و ادعاهایی صادر شد که موجب قتل او گردید.
- ۵ - ابودلف مجنون که اول ادعای نیابت خاصه نمود، بعد غلو کرد و سپس مجنون شد.
- ۶ - سید علی مشهدی که در زمان شاه سلیمان صفوی پنهان دعوی نیابت خاصه نمود ولی بالأخره از عقیده او خبردار شدند و به همین جهت به قتل رسید.
- ۷ - میرزا محمد هروی اهل هرات که به هندوستان منتقل شده است، در اوایل حکومت فتحعلی شاه قاجار دعوی نیابت خاصه نموده و قبل از تقویت و نفوذ به قتل رسید.
- ۸ - احمد بن هلال کرخی که از اصحاب حضرت عسکری علیه السلام بوده است.
- ۹ - حسین بن علی اصفهانی که در سال ۸۵۳ از دنیا رفت.
- ۱۰ - شیخ محمد مغربی که در سال ۱۰۹ از دنیا رفت.^۱

□ حضرت مهدی در زمان غیبت کبری، همچون خورشید پشت ابر

در حدیثی از وجود مقدس حضرت صاحب الامر (عج) نقل شده است که فرموده‌اند:

اما چگونگی استفاده از من در غیبت مانند استفاده از آفتاب است هنگامی که ابرها آن را از دیدگان پنهان سازند.

حال ما در اینجا به وجوه تشابه حضرت با خورشیدی که در پس ابر باشد اشاره می‌نماییم.

۱- همچنان که مردم انتظار بیرون آمدن خورشید از پشت ابرهای تیره را می‌کشند تا بیشتر از آن بهره‌مند گردند. در زمان غیبت نیز شیعیان و مُحَبِّبان حضرت همواره انتظار وجود مبارکش را دارند و هرگز ناامید نمی‌شوند و همین امید است که آنان را همواره در تمام مراحل زندگی پیروز می‌گرداند و شجاعت و شهامت بی‌نظیر به آنها می‌بخشد.

۲- هر کس با این همه آثار و معجزات و روایات و احادیث باز هم منکر وجود مبارکش شود. مانند کسی است که منکر وجود خورشید گردد، هنگامی که در پشت ابرها از دیدگان به ظاهر پنهان و غایب است، گرچه آثار وجودش به جهانیان می‌رسد.

۳- می‌دانیم خورشید یک سلسله اشعه مرئی دارد که از ترکیب آنها با هم هفت رنگ معروف پیدا می‌شود و یک سلسله اشعه نامرئی که به نام اشعه «ماورای بنفش»، و اشعه «مادون قرمز» نامیده شده است، همچنین یک رهبر بزرگ آسمانی خواه پیامبر باشد و یا امام، علاوه بر تربیت تشریحی که از این گفتار و رفتار و تعلیم و تربیت عادی

صورت می‌گیرد، یک نوع تربیت روحانی از راه نفوذ معنوی دلها و فکرها دارد که می‌توان آن را تربیت تکوینی نام گذارد. در آنجا الفاظ و کلمات و گفتار و کردار کار نمی‌کند بلکه تنها جاذبه و کشش درونی است که مؤثر می‌افتد.

همچنان که در حالات بسیاری از پیشوایان بزرگ الهی می‌خوانیم که گاه بعضی از افراد منحرف و آلوده با یک تماس مختصر با آنها به کلی تغییر مسیر داده‌اند. وجود امام در پشت ابرهای غیبت نیز این اثر را دارد که از طریق اشعه نیرومند نفوذ شخصیت خود دل‌های آماده را در نزدیک و دور تحت تأثیر جذب مخصوص قرار داده و به تربیت و تأمل آنها می‌پردازد.

۴ - همانطور که شعاع خورشید به میزان روزنه‌ها و شبکه‌های خانه، وارد آن می‌شود و به قدر ارتفاع موانع خانه‌ها در آن می‌تابد. همچنین مردم نیز به اندازه موانع حواس و مشاعرشان که عبارت است از شهوات نفسانی علایق جسمانی و شبکه‌های دل‌های آنها و هم به قدری که پرده‌های کثیف را از دل‌های خود به کنار می‌زنند از انوار هدایت و راهنمایی ائمه طاهرین علیهم‌السلام استفاده می‌کنند.

۵ - هر چند خورشید در پس ابر برای مدتی پنهان می‌گردد، امانور روشنی بخش خود را از جهانیان دریغ نمی‌کند و باز هم از پس ابر زمین و آسمان را روشن می‌کند. امام مهدی (عج) نیز هر چند که در پس پرده غیبت قرار دارد. اما نور ولایت آن حضرت بر همه عالمیان پرتوافکن است؛ چه اینکه اگر نور آن امام همام نباشد، بنابر روایات معصومین علیهم‌السلام زمین و اهل آن از بین می‌روند و خلاصه اینکه اوست

که امان اهل زمین است.

□ فواید غیبت طولانی حضرت مهدی (عج)

حضرت مهدی (عج) به خاطر عدم پذیرش جامعه از نظرها پنهان است او همچون امامان معصوم علیهم السلام دیگر، اگر آشکار بود، مردم همان رفتار که با آن امامان کردند با او نیز می کردند؛ اما او غایب است تا مردم آمادگی پذیرش او را در طول زمان و با برنامه ریزیهای درازمدت و تکامل معنوی و مادی پیدا کنند.

غیبت امام قائم (عج) دهها فایده دارد که در اینجا بطور اختصار به چند فایده آن اشاره می کنیم:

- غیبت او به پیروانش امید می بخشد و آنها را دلگرم می کند که دارای چنین رهبری هستند، با توجه به اینکه امید؛ آن هم امیدی این چنینی سازنده است، غیبت امام زمان (عج) پیروانش را قدم به قدم آماده می سازد تا آن حضرت را از عزلت بیرون آورند.

- آن حضرت در عین اینکه غایب است گاه در مسایل مهم با فقها و بزرگان اسلام تماس می گیرد و آنها را راهنمایی می کند.

- آمادگیها و زمینه های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و بالاخره نظامی در همه جا پیدا می شود و به این ترتیب زمینه ظهور آن حضرت مهیا می گردد.

- شناخت موانع یک انقلاب جهانی در تمام ابعاد و براندازی آن موانع، نیاز به طول زمان و کمک فکری بسیار در سطح جهان دارد. این نیز یکی از فواید غیبت امام علیه السلام است.

- از طرفی طول غیبت و دوری مردم از رهبر مصلح و عادل، موجب فساد در تمام زمینه‌ها شده و همین فساد موجب خستگی و ناراحتی و نارضایتی مردم می‌شود و در دل این فساد، جرقه‌های انقلاب بروز می‌کند و مردم تشنه مصلح واقعی و عدالت می‌شوند؛ چراکه تا مردم رنج ظلم و ستم و فساد را نبرند، آماده درک لذت عدالت و اصلاح نخواهند شد. چنانکه در روایات مربوط به حضرت مهدی (عج) بسیار آمده که: «يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطًا وَ نُورًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَ جَوْرًا وَ شَرًّا»^۱

□ ادله وجود خارجی حضرت مهدی (عج) در عصر غیبت کبری

در موضوع مهدی (عج) با این تعبیر که وی رهبری، منتظر است تا در سطحی برتر جهان را دگرگون کند سخنانی بسیار از پیامبر اسلام ﷺ و امامان علیهم السلام به دست ما رسیده است، به طوری که در اصالت و صحّت آن نمی‌توان هیچ تردید رواداشت باید گفت تنها از طریق اهل سنت بیش از چهارصد حدیث در این خصوص از پیامبر ﷺ گزارش شده است و اگر اخبار رسیده از طریق شیعه و سنی را شمارش کنیم به بیش از ۶۰۰۰ روایت درباره امام مهدی (عج) بر می‌خوریم که مسلماً شماره بزرگی است برای تجسم این اندیشه در امام دوازدهم (عج) و پذیرش آن نیز دلایل کافی و روشن وجود دارد که همه را می‌توان در دو دلیل خلاصه کرد که یکی اسلامی و دیگری علمی است؛ با دلیل اسلامی؛ وجود رهبر منتظر ثابت می‌شود و با

دلیل علمی؛ روشن می‌گردد که مهدی (عج) تصور و افسانه نیست بلکه حقیقتی است که وجود آن با تجربه تاریخی ثابت شده است.

۱- دلیل اسلامی:

در صدها روایتی که از پیامبر عظیم‌الشان صلی الله علیه و آله و امامان شیعه علیهم السلام به ما رسیده و ویژگیهای مهدی (عج) را برشمرده، در می‌یابیم که او از اهل بیت و فرزندان حضرت فاطمه و نهمین فرزند امام حسین علیه السلام و دوازدهمین امام از ائمه دوازده‌گانه است. و از جمله احادیثی که در اینجا به آن اشاره می‌نماییم روایتی از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله درباره جانشینان و پیشوایان پس از خود است که فرمود:

آنها (جانشینان من) دوازده نفرند و از قریش هستند.

متن این حدیث از راههای گوناگون و با الفاظ متفاوت روایت شده است. و برخی روایت شماران که روایات این گونه را شمرده‌اند، به بیش از ۲۷۰ روایت رسیده‌اند که همه آنها از معروفترین کتابهای حدیثی شیعه و سنی گرفته شده است. و از قلم کسانی همچون بخاری و مسلم و ترمذی و ابوداؤد و احمد، در مسند و حاکم در مستدرک برصحیحین بازگو گردیده است. و باید گفت، این حدیث روشنگر یک حقیقت خدایی است که بر زبان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله جاری شده است.

۲- دلیل علمی:

پایه دلیل علمی، بررسی و تجربه زمانی ۷۰ ساله غیبت صغری است. غیبت صغری نشان‌دهنده مرحله نخست امامت مهدی (عج) است؛ زیرا سرنوشت حتمی امام این بود که از دیده‌های مردم پنهان

بماند؛ اگرچه دل و فکرش در میان مردم باشد. ولی در این زمان نیز امام با نایبان خاص خود با مردم ارتباط برقرار می نمود و سوالات شفاهی و کتبی مردم را پاسخ می دادند.

آری غیبت صغری یک تجربه علمی شمرده می شود تا چیزی را که واقعیت عینی و خارجی دارد، اثبات کند و پذیرش واقعیت رهبری امام مهدی (عج) را با ویژگیهای ولادت و زندگی و غیبت کبری آن حضرت ممکن سازد.

□ مهدی های غیر واقعی

اصل مهدویت ریشه دار می باشد و در صدر اسلام امر مسلمی بوده است اما موضوع دیگری که فرع این بحث می باشد، داستان مهدی های غیر واقعی است که در گذشته پیداشده و اسامی آنان در تاریخ ثبت گردیده است. حال در اینجا به ذکر برخی از اسامی آنها می پردازیم:

- ۱- گروهی از مسلمین محمد بن حنفیه را امام و مهدی پنداشته و می گویند؛ او نمرده است و در کوه - رضوی - غایب می باشد، بعد از این ظاهر شده و دنیا را پر از عدل و داد می کند.^۱
- ۲- گروهی از جارودیه محمد بن عبدالله بن حسن را مهدی غایب می پندارند و در انتظار ظهورش به سر می برند.^۲
- ۳- ناووسیه حضرت صادق را مهدی و زنده و غایب می دانند.^۳

۱- ۶. دادگسترجهان، ص ۴۹ - ۵۰؛ ملل و نحل، ج ۱، ص ۲۴۰ - ۲۷۰.

۳. همان.

- ۴ - واقفیه موسی بن جعفر را امام زنده و غایب پنداشته و عقیده دارند که آن جناب بعداً ظاهر شده و دنیا را پر از عدل و داد می‌کند.^۱
- ۵ - گروهی از اسماعیلیه عقیده دارند که اسماعیل فوت نشده بلکه از باب تقیه نسبت مرگ به وی داده شده است.^۲
- ۶ - فرقه محمدیه عقیده دارند که بعد از امام علی نقی فرزندش محمد بن علی امام است.
- او را زنده و مهدی موعود می‌دانند، با اینکه در حیات پدرش وفات کرده است.^۳
- ۷ - فرقه ابی مسلمیه؛ ابومسلم خراسانی را امام زنده غایب می‌پندارند.^۴
- ۸ - گروهی دیگر امام حسن عسکری علیه السلام را مهدی می‌دانند و می‌گویند: بعد از مُردن زنده شده و اکنون در حالت غیبت زندگی می‌کند و بعداً ظاهر می‌شود و دنیا را پر از عدل و داد می‌کند.^۵
- ۹ - گروهی دیگر می‌گویند: مرده است ولی بعداً زنده می‌شود و قیام می‌کند، زیرا معنی قائم قیام بعد از مرگ است.^۶
- ۱۰ - قرامطه محمد بن اسماعیل را مهدی موعود می‌دانند و عقیده دارند که زنده است و در بلاد روم زندگی می‌کند.^۷

۱. همان.

۲. همان.

۳. همان.

۴. فرق الشیعه، ص ۹۷.

۵. فرق شیعه، ص ۴۷.

۶. ملل و نحل، ج ۱، ص ۲۸۴.

۷. المهدیه فی الاسلام، ص ۱۷۰.

▣ وظایف و تکالیف شیعیان در عصر غیبت امام زمان (عج)

با توجه به احادیث خاندان وحی در عصر غیبت، وظایف و تکالیفی برای شیعیان و محبّان آن حضرت مشخص و معین شده که به برخی از وظایف اشاره می‌نماییم.

۱ - معرفت و شناخت

یکی از وظایف شیعه نسبت به امام زمان (عج) به دست آوردن شناخت از صفات و آداب و ویژگیهای آن جناب و علایم حتمی او می‌باشد؛ زیرا آن حضرت امامی واجب‌الاطاعة است. و هرکسی که اطاعتش واجب است، باید صفاتش را شناخت تا با شخص دیگری که مقام او را به دروغ و ستم ادعا می‌کند، اشتباه نگردد. بنابراین شناخت و معرفت نسبت به آن حضرت واجب و لازم است.

۲ - صدقه دادن به نیابت از آن حضرت

این امر نشانه مودّت و دوستی آن جناب و ولایت اوست. سیدبن طاووس در کتاب «کشف‌المحجّه» به فرزندش چنین سفارش می‌کند: ... صدقه دادن از سوی آن حضرت را بیش از صدقه دادن از سوی خودت و عزیزانت قرار بده و دعا کردن برای آن حضرت را مقدم بدار که سبب می‌شود به سوی تو توجه فرماید و به تو احسان نماید...

۳ - سعی در اصلاح جامعه و امر به معروف و نهی از منکر

از جمله وظایف مهم شیعیان و شیفتگان حضرت حجت (عج) اصلاح جامعه خود است، باید گفت بزرگترین امر به معروف و ناهمی از منکر در عصر ظهور، خود امام مهدی (عج) است پس چگونه ممکن است جامعه منتظر، خشنودی مهدی (عج) را بخواهد و در

این بُعد و زمینه به مهدی (عج) اقتدا نکند.

۴ - تزکیه و خودسازی

امام صادق علیه السلام می فرماید:

هر کسی که دوست می دارد از اصحاب قائم علیه السلام باشد می بایست منتظر باشد و در این حال به پرهیزگاری و اخلاق نیکو رفتار نماید. در حالیکه منتظر باشد پس چنانچه بمیرد و پس از مردنش قائم (عج) بیپا خیزد، پاداش او همچون پاداش کسی خواهد بود که آن حضرت را درک کرده است.^۱

۵ - دعا برای حفظ ایمان

چون در عصر غیبت خطرات بسیار و امواج خطرناکی خانه دل انسان را تهدید می کند، لازم است که ضمن تلاش جدی برای تخلق به اخلاق الهی دست به دعا بلند کرده و از خداوند استمداد نمود.

۶ - قیام هنگام شنیدن نام آن حضرت از وظایف شیعیان در عصر

غیبت است.

۷ - دعا کردن برای آن حضرت، وظیفه دیگر شیعیان در عصر

غیبت است.

۸ - محزون بودن از فراق آن حضرت وظیفه دیگر شیعیان در

عصر غیبت است.

۹ - انتظار فرج و ظهور آن حضرت وظیفه دیگر شیعیان در عصر

غیبت است.

۱۰ - حج رفتن به نیابت آن حضرت وظیفه دیگر شیعیان در عصر

غیبت است.

□ دعاهای فرج حضرت مهدی (عج) در دوران غیبت

یکی از وظایف شیعیان و عاشقان منتظر در عصر غیبت، خواندن دعاهایی است که از طریق خاندان وحی و ناحیه مقدسه آن حضرت وارد شده است و ما در اینجا برخی از آنها را متذکر می شویم.

۱- زراره گوید: شنیدم از امام صادق علیه السلام که خطاب به جوانی که از آن حضرت درباره حضرت مهدی (عج) سؤال کرده بود که قبل از قیام حضرت ولی عصر (عج) غیبتی طولانی خواهد داشت - گفتم: چرا؟ فرمود: می ترسد. سپس امام فرمود: ای زراره! اوست منتظر و اوست که در ولادتش شک می کنند پس برخی می گویند. پدرش بدون بازمانده از دنیا رفت و بعضی از آنها می گویند؛ در حالیکه در شکم مادر بود، پدرش فوت کرد و برخی می گویند؛ دو سال پیش از فوت پدرش متولد شد و اوست منتظر مگر اینکه خداوند دوست دارد که شیعه را امتحان کند پس در آن هنگام است که تشکیک و توهم اهل باطل آغاز می شود. ای زراره اگر آن زمان را درک کردی، این دعا را بخوان:

اللَّهُمَّ عَرَّفَنِي نَفْسَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي نَفْسَكَ لَمْ أَعْرِفْ نَبِيَّكَ اللَّهُمَّ
عَرَّفَنِي رَسُولَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي رَسُولَكَ لَمْ أَعْرِفْ حُجَّتَكَ اللَّهُمَّ
عَرَّفَنِي حُجَّتَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي حُجَّتَكَ ظَلَلْتُ عَنْ دِينِي.^۱

۲- دعای عهد: امام صادق علیه السلام فرمود:

هرکس چهل صبح دعای عهد را بخواند، از یاوران قائم ما باشد و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد، خداوند متعال او را برای یاری آن

حضرت زنده کند و به هر کلمه‌ای هزار حسنه او را کرامت فرماید و هزار گناه از او محو کند. و آن دعا این است: «اللَّهُمَّ رَبَّ النُّورِ الْعَظِيمِ وَرَبَّ الْكُرْسِيِّ الرَّفِيعِ وَرَبَّ الْبَحْرِ الْمَسْجُورِ وَمَنْزِلِ التَّوْرَةِ وَالْأَنْجِيلِ وَالزَّبُورِ...»^۱

۳ - از دعاهای مهمی که برای رواشدن حاجت روایت شده و مشتمل بر دعا برای تعجیل فرج آخرین امام می‌باشد و نیز توسل به آن حضرت برای دفع هر نوع گرفتاری است دعایی است که امام زمان (عج) به محمد بن احمد بن الیث تعلیم فرموده و آن دعا چنین است:^۲

إِلَهِي الْبَلَاءِ وَبِرْحِ الْخَفَاءِ وَانْكَشَفِ الْغِطَاءَ وَانْقَطِعِ الرَّجَاءَ وَضَاقَتِ الْأَرْضُ وَمُنِعَتِ السَّمَاءُ وَأَنْتَ الْمُسْتَعَانُ وَالنَّيْكَ الْمُشْتَكَى وَعَلَيْكَ الْمُعْوَلُ فِي الشَّدَّةِ وَالرَّخَاءِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ أُولِي الْأَمْرِ الَّذِينَ فَرَضْتَ عَلَيْنَا طَاعَتَهُمْ وَعَرَفْتَنَا بِذَلِكَ مَنَزِلَتَهُمْ فَفَرِّجْ عَنَّا بِحَقِّهِمْ فَرَجًا عَاجِلًا قَرِيبًا كَلَّمَحِ الْبَصْرِ أَوْهُوَ أَقْرَبُ يَا مُحَمَّدُ يَا عَلِيُّ يَا عَلِيُّ يَا مُحَمَّدُ إِكْفِيَانِي فَإِنَّكُمَا كَافِيَانِ وَأَنْصُرَانِي فَإِنَّكُمَا نَاصِرَانِ يَا مَوْلَانَا يَا صَاحِبَ الزَّمَانِ الْغَوْثُ الْغَوْثُ الْغَوْثُ أَذْرِكْنِي أَذْرِكْنِي أَذْرِكْنِي السَّاعَةَ السَّاعَةَ السَّاعَةَ الْعَجَلُ الْعَجَلُ الْعَجَلُ يَا أَرْحَمَ الرَّحِيمِينَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَإِلِهِ الطَّاهِرِينَ.

۴ - دعای حضرت مهدی (عج):

اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا تَوْفِيقَ الطَّاعَةِ وَيُعَدَّ الْمَعْصِيَةَ وَصِدْقَ النِّيَّةِ وَعِرْفَانَ الْحُرْمَةِ

۱. بحار الانوار، ج ۱۲، ص ۱۱۱.

۲. مفاتیح الجنان (تهران: مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ اول؛ ۱۳۷۴)، صص ۱۹۲-۱۹۳.

واکرمننا بالهدی والأستقامة وسدد السنننا بالصواب والحكمة وأملأ
قلوبنا بالعلم والمعرفة...^۱

۵- دعا جهت سلامتی امام زمان (عج):

اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيَّكَ الْحُجَّةَ بْنِ الْحَسَنِ صَلَواتُكَ عَلَيْهِ وَعَلَى آبائِهِ فِي هَذِهِ
السَّاعَةِ وَفِي كُلِّ السَّاعَةِ وَلِيًّا وَحَافِظًا وَقَائِدًا وَنَاصِرًا وَدَلِيلًا وَعَيْنًا حَتَّى
تُسْكِنَهُ أَرْضَكَ طَوْعًا وَتُمَتِّعَهُ فِيهَا طَوِيلًا.

۶- و دعاهاى ديگر چون ندبه و زيارت آل ياسين نيز بسيار تأكيد

شده است كه مرحوم محدث قمى در كتاب ارزنده و ارزشمند خود
يعنى مفاتيح الجنان بيان فرموده است.

بخش سوم:

حکومت و ظهور

□ چرا این همه سخن از حضرت مهدی (عج) است؟

در معارف و مباحث اسلامی و روایات ائمه معصومین علیهم السلام توجه زیادی به حضرت مهدی (عج) شده است و این توجه و التفات به خاطر این جهات است:

۱- مردم در طول زمان خود را آماده ظهور آن حضرت کنند و با داشتن هدفی مشخص دنبال آن حضرت را بگیرند تا حکومت جهانی از دست استکبار جهانی بیرون آید. و به دست صالحان قرارگیرد و این کار با نهضت‌های اسلامی عمیق و پی‌گیر قابل اجرا است.

۲- ذکر خصوصیات حضرت مهدی در روایات برای آن است که افراد دروغگو که از معتقدات مذهبی مردم سوء استفاده کرده و در طول تاریخ خود را همان مهدی موعود خوانده‌اند شناخته شوند و رسوا گردند.

۳- اهمیت حضرت مهدی (عج) و انقلابش که امید همه، در همه جهان و تاریخ است، نیز عاملی است که قبل از ظهورش از آن حضرت سخن بسیار به میان آید و قلبها و روحها به نام نامی آن حضرت سرشار از امید و توجه به آینده‌ای روشن گردد. و مؤمنان و مستضعفان

بدانند که خداوند آنها را به خودشان واگذار نکرده و آنها حجت برحق دارند، رهبری معصوم پشتیبان آنها است. با چنین پشتیبانی از هیچ چیز و هیچ کس نهراسند و تحت رهبری او به پیش روند. و در طول غیبت با توجه به اوصاف او دریابند که چه کسی می تواند به نیابت عام آن حضرت زمام امور و رهبری را به دست گیرد.

و اما اگر این خصوصیات ذکر نمی شد و این همه اهمیت به آن داده نمی شد، مردم در بسیاری از امور سیاسی و اجتماعی و معنوی راه را گم می کردند.

□ فضایل انتظار فرج حضرت مهدی (عج)

در روایات اسلامی فضیلت و ثواب بسیاری برای منتظران آن امام منتظر (عج) بیان شده است، حال ما در اینجا به ذکر برخی از روایات انتظار اشاره می نمایم.

۱- صقر بن ابی دلف می گوید:

شنیدم که حضرت محمد بن علی الرضا علیه السلام می فرمود: همانا امام بعد از من پسر من علی است، امر او امر من است، گفته اش گفته من و اطاعتش اطاعت از من است و اما بعد از او پسرش حسن است. امر او امر پدرش و گفته او گفته پدرش و اطاعت او اطاعت از پدرش می باشد.

امام رضا علیه السلام سپس ساکت شد عرض کردم: ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله امام بعد از حسن علیه السلام کیست؟ پس آن حضرت بشدت گریست.

سپس امام رضا علیه السلام فرمود: البته بعد از حسن پسرش آنکه قائم به حق و مورد انتظار است؛ می باشد.

راوی می گوید: گفتم: ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله چرا «قائم» نامیده شده است؟ فرمود: چون که او پیاخیزد پس از آنکه یادش مرده باشد و بیشتر معتقدان به امامتش برگشته باشند.

گفتم: چرا منتظر نامیده می شود؟ امام رضا علیه السلام فرمود: «زیرا او را غیبتی است که روزهای بسیار و مدتی طولانی دارد پس مخلصان منتظر خروجش باشند و اهل تردید انکارش کنند و جاهلان یاد او را استهزاء کنند و وقت گذاران (برای ظهور او) دروغگو شوند. و عجله کنندگان در آن هلاک گردند و تسلیم شوندگان در آن نجات یابند.»^۱

۲- شخصی از امام صادق علیه السلام پرسید:

اگر کسی بر ولایت شما باشد و انتظار ظهور حضرت حق را داشته باشد و در این حال بمیرد، چگونه است؟

امام صادق علیه السلام در پاسخ فرمودند: او همانند کسی است که با رهبر این انقلاب (حضرت مهدی (عج)) در خیمه فرماندهی او بوده باشد، پس اندکی سکوت کرد سپس فرمود: «مانند کسی است که با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مبارزاتش همراه بوده است.»^۲

و در روایت دیگری داریم که امام صادق علیه السلام فرمود: «او همانند کسی است که در رکاب رسول خدا صلی الله علیه و آله شهید شده باشد.»^۳

۳- حضرت علی علیه السلام فرمودند:

۱. کمال الدین، شیخ صدوق، ص ۳۷۸. ۲. اثبات الهداة، ج ۲، ص ۴۰.

۳. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۶.

منتظر فرج باشید و از رحمت خدا ناامید نشوید. به درستی که بهترین عمل نزد خداوند عزوجل انتظار فرج است.^۱

□ فواید و آثار ارزشمند انتظار فرج حضرت مهدی (عج)

برخی از ناآگاهان چنین پنداشته‌اند که انتظار فرج مهدی (عج) ممکن است سبب رکود و عقب ماندگی یا فرار از زیر بار مسؤولیت‌ها و تسلیم در برابر ظلم و ستم گردد؛ چرا که اعتقاد به این ظهور بزرگ؛ مفهومی قطع امید از اصلاح جهان قبل از او و حتی کمک کردن به گسترش ظلم و فساد است و انتظار این ظهور بزرگ آثار و برکات بسیار سازنده‌ای دارد که در ذیل به چند نمونه اشاره می‌کنیم:

۱- خودسازی فردی

انتظار یک مصلح جهانی به معنای آماده باش کامل فکری، اخلاقی، مادی و معنوی برای اصلاح همه جهان است، فکر کنید چنین آماده باشی چقدر سازنده است. برای تحقق بخشیدن به چنین انقلابی، مردانی بسیار بزرگ، مصمم، نیرومند و شکست ناپذیر، فوق العاده پاک، بلند نظر، کاملاً آماده و دارای بینش عمیق لازم است و خود سازی برای چنین هدفی مستلزم به کار بستن عمیق‌ترین برنامه‌های اخلاقی، فکری و اجتماعی است. این است معنای انتظار واقعی. آیا هیچ کس می‌تواند بگوید که چنین انتظاری سازنده نیست؟!

۲- خودیاریهای اجتماعی

منتظران راستین در عین حال وظیفه دارند تنها به خویش نپردازند بلکه مراقب حال یکدیگر باشند و علاوه بر اصلاح خویش در اصلاح دیگران نیز بکوشند؛ زیرا برنامه عظیم و سنگینی که انتظارش را می‌کشند یک برنامه فردی نیست.

۳- منتظران راستین در فساد محیط حل نمی‌شوند

اثر مهم دیگری که انتظار حضرت مهدی دارد، حلّ نشدن در مفاسد محیط و عدم تسلیم در برابر آلودگیها است. آری انتظار ظهور مصلحی که هر قدر، اهل دنیا فاسدتر می‌شوند امید ظهورش بیشتر می‌گردد اثر فزاینده روانی در معتقدان دارد و آنها را در برابر امواج نیرومند فساد بیمه می‌کند آنها نه تنها با گسترش دامنه فساد محیط مأیوس نمی‌شوند بلکه به مقتضای؛

و عده وصل چون شود نزدیک آتش عشق تیزتر گردد
وصول به هدف را در برابر خویش می‌بینند و کوشش آنان برای
مبارزه با فساد و یا حفظ خویشتن با شوق و عشق زیادتری تعقیب
می‌گردد.^۱

□ شرایط ظهور امام زمان (عج)

مقصود از شرایط ظهور، همان شرایطی است که تحقق روز موعود متوقف بر آنها است و گسترش عدالت جهانی به آنها بستگی دارد و می‌توان تعداد این شرایط را چنین دانست.

شرط اول: وجود طرح و برنامه عادلانه کاملی که عدالت خالص واقعی را در برداشته باشد و بتوان آن را در هر زمان و مکانی پیاده کرد و برای انسانیت سعادت و خوشی به بار آورده و تضمین کننده سعادت دنیوی و اخروی انسان باشد. روشن است که بدون وجود چنین برنامه و نقشه جامعی، عدالت کامل متحقق نخواهد شد.

شرط دوم: وجود رهبر و پیشوای شایسته و بزرگ که شایستگی رهبری همه جانبه آن روز را داشته باشد.

شرط سوم: وجود یاران همکار و همفکر و پاسدار در رکاب آن رهبر واحد برای پیاده کردن جهانی آن اهداف بلند. ویژگیهایی را که این افراد می‌بایست واجد باشند، در همین شرط نهفته است؛ زیرا این افراد باید دارای خصوصیات معینی باشند تا بتوانند آن کار مهم را انجام دهند و گرنه هرگونه پشتیبانی کفایت نمی‌کند.

شرط چهارم: وجود توده‌های مردمی که در سطحی کافی از فرهنگ و شعور اجتماعی و روحیه فداکاری باشند. تا در نخستین مرحله موعود گروه‌های اولیه پیروان حضرت مهدی (عج) را تشکیل دهند؛ زیرا آن افراد با اخلاص درجه یک که شرط سوم با وجود آنها محقق می‌شود، گروه پیشرو جبهه جهانی هستند.

لازم به ذکر است که شرایط چهارگانه فوق مربوط به پیاده کردن عدالت خالص در روز موعود است ولی چنانچه نسبت به شرایط ظهور بسنجیم، یکی از آنها که وجود رهبر باشد، کم می‌شود. و سه شرط دیگر باقی می‌ماند؛ زیرا معنی ظهور آن است که فرد آماده قیام در آن روز وجود دارد که می‌خواهد ظاهر شود و با گفته: این کلمه

شرط دوم را ضمنی پذیرفته‌ایم و خواه ناخواه سه شرط بیشتر باقی نمی‌ماند.

□ علایم و نشانه‌های ظهور حضرت مهدی (عج)

وقت ظهور آن حضرت برای هیچ کس جز خداوند متعال معلوم نیست و کسانی که وقت ظهور را تعیین می‌کنند، دروغگو شمرده شده‌اند ولی علایم و نشانه‌های بسیاری برای ظهور آن حضرت در کتابهای حدیث ثبت شده است که ذکر تمام آنها از حوصله این مجموعه خارج است.

علایم ظهور به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند؛ علایم حتمی و علایم غیر حتمی چنانکه فضیل بن یسار از امام باقر علیه السلام روایت کرده است که آن حضرت فرمود:

نشانه‌های ظهور دو دسته است؛ یکی نشانه‌های غیر حتمی و دیگر نشانه‌های حتمی، خروج سفیانی از نشانه‌های حتمی است که راهی جز آن نیست.^۱

منظور از علایم حتمی آن است که به هیچ قید و شرطی مشروط نیست و قبل از ظهور باید واقع شود مقصود از علایم غیر حتمی آن است که حوادثی به طور مطلق و حتم از نشانه‌های ظهور نیست بلکه مشروط به شرطی است که اگر آن شرط تحقق یابد مشروط نیز متحقق می‌شود و اگر شرط مفقود شود مشروط نیز تحقق نمی‌یابد.

اما علایم غیر حتمی بسیارند که به یک روایت از امام صادق علیه السلام

۱. غیبت نعمانی، باب ۱۸، ص ۴۲۹.

اکتفا می‌کنیم در این روایت چنان روی علایم و مفاصد انگشت گذارده شده که گویی این پیشگویی مربوط به ۱۳ یا ۱۴ قرن پیش نیست بلکه مربوط به همین قرن است و امروز که بسیاری از آنها را با چشم خود می‌بینیم، قبول می‌کنیم که براستی معجزه آساست.

امام صادق علیه السلام در این روایت به ۱۱۹ نشانه و علامت از علایم ظهور اشاره می‌کند ما در اینجا فقط به ذکر برخی از آن مواد ۱۱۹ گانه اشاره می‌نماییم.

حضرت صادق علیه السلام به یکی از یارانش فرمود:

- ۱- هرگاه دیدی که حق بمیرد و طرفدارانش نابود شوند؛
- ۲- دیدی که ظلم و ستم فراگیر شده است؛
- ۳- و دیدی که قرآن فرسوده و بدعت‌هایی از روی هوی و هوس در مفاهیم آن آمده است؛
- ۴- و دیدی که دین خدا (عملاً) تو خالی شده و همانند ظرفی آن را واژگون سازند؛
- ۵- و دیدی که کارهای بد آشکار شده و از آن نهی نمی‌شود و بدکاران بازخواست نمی‌شوند؛
- ۶- و دیدی که مردان به مردان و زنان به زنان اکتفا کنند؛
- ۷- و دیدی که شخص بدکار دروغ بگوید و کسی دروغ و نسبت ناروای او را رد نمی‌کند؛
- ۸- و دیدی که بچه‌ها به بزرگان احترام نمی‌گذارند؛
- ۹- و دیدی که قطع پیوند خویشاوندی شود؛
- ۱۰- و دیدی که بدکار را ستایش کنند و او شاد شود و سخن

بدش براو برنگردد؛

۱۱ - و دیدی که نوجوانان پسر همان کنند که زنان می کنند؛

۱۲ - و دیدی که زنان با زنان ازدواج نمایند؛

۱۳ - و دیدی که انسانها اموال خود را در غیر اطاعت خدا

مصرف می کنند و کسی مانع نمی شود؛

۱۴ - و دیدی که افراد با دیدن کار و تلاش نامناسب مؤمن به خدا

پناه می برند؛

۱۵ - و دیدی که مذاحی دروغین از اشخاص زیاد شود؛

۱۶ - و دیدی که همسایه همسایه خود را اذیت می کند و از آن

جلوگیری نمی شود؛

۱۷ - و دیدی که کافر به خاطر سختی مؤمن شاد است؛

۱۸ - و دیدی که شراب را آشکارا می آشامند و برای نوشیدن آن

کنار هم می نشینند و از خداوند متعال نمی ترسند؛

۱۹ - و دیدی کسی که امر به معروف می کند، خوار و ذلیل است؛

۲۰ - و دیدی که آدم بدکار در آنچه خداوند دوست ندارد،

نیرومند و مورد ستایش است؛

۲۱ - و دیدی که اهل قرآن و دوستان آنها خوارند؛

۲۲ - و دیدی که مردم به شهادت و گواهی ناحق اعتماد کنند؛

۲۳ - و دیدی که جرأت برگناه آشکار شود و دیگر کسی برای

انجام آن منتظر تاریکی شب نگردد؛

۲۴ - و دیدی که مؤمن نتواند نهی از منکر کند مگر در قلبش؛

۲۵ - و دیدی که والیان در قضاوت رشوه بگیرند؛

- ۲۶ - و دیدی که پستهای مهم والیان براساس مزایده است نه براساس شایستگی؛
- ۲۷ - و دیدی که مردم را از روی تهمت و یا سوء ظن بکشند؛
- ۲۸ - و دیدی که شنیدن سخن حق بر مردم سنگین است ولی شنیدن باطل برایشان آسان است؛
- ۲۹ - و دیدی که همسایه از ترس زیان به همسایه احترام می‌گذارد؛
- ۳۰ - و دیدی که حدود الهی تعطیل شود و طبق هوی و هوس عمل شود؛
- ۳۱ - و دیدی که معاش انسان از کم فروشی به دست می‌آید؛
- ۳۲ - و دیدی که مرد به خاطر دنیایش ریاست می‌کند؛
- ۳۳ - و دیدی که نماز را سبک شمارند؛
- ۳۴ - و دیدی که انسان ثروت زیادی جمع کرده ولی از آغاز آن تا آخر زکاتش را نداده است؛
- ۳۵ - و دیدی که دلهای مردم سخت و دیدگان‌شان خشک و یاد خدا برایشان گران است؛
- ۳۶ - و دیدی که بر سر کسبهای حرام آشکارا رقابت کنند؛
- ۳۷ - و دیدی که نمازخوان برای خود نمایی نماز می‌خواند؛
- ۳۸ - و دیدی که مردم در اطراف قدرتمندانند؛
- ۳۹ - و دیدی که طالب حلال مذمت و سرزنش می‌شود و طالب حرام ستایش و احترام می‌گردد؛
- ۴۰ - و دیدی که در مکه و مدینه کارهایی می‌کنند که خدا دوست

ندارد و کسی از آن جلوگیری نمی‌کند و هیچ کس بین آنها و کارهای بدشان مانع نمی‌شود؛

۴۱- و دیدی که به فقیر چیزی را دهند که به او بخندند ولی در غیر خدا ترحم است؛

۴۲- و دیدی که مردم مانند حیوانات در انظار یکدیگر عمل جنسی بجا می‌آورند و کسی از ترس مردم از آن جلوگیری نمی‌کند؛

۴۳- و دیدی که عقوق پدر و مادر رواج دارد و فرزندان هیچ احترامی برای آنها قایل نیستند بلکه نزد فرزند از همه بدترند؛

۴۴- و دیدی که پسر به پدرش نسبت دروغ بدهد و پدر و مادرش را نفرین کند و از مرگشان شاد گردد؛

۴۵- و دیدی که اگر روزی بر مردی بگذرد ولی او در آن روز گناه بزرگی مانند بدکاری، کم فروشی و زشتی انجام نداده، ناراحت است؛

۴۶- و دیدی که قدرتمندان غذای عمومی مردم را احتکار کنند؛

۴۷- و دیدی که اموال حق خویشان پیامبر ﷺ (خمس) در راه باطل تقسیم می‌گردد و با آن قماربازی و شرابخواری شود؛

۴۸- و دیدی که هم و هدف مردم شکم و شهوتشان است؛

۴۹- و دیدی که صدقه را با وساطت دیگران بدون رضای خداوند و به خاطر درخواست مردم بدهند؛

۵۰- و دیدی که نشانه‌های برجسته حق ویران شده است، در این وقت خود را حفظ کن و از خدا بخواه که از خطرات گناه نجات بدهد.^۱

□ علایم و نشانه‌های حتمی ظهور امام زمان (عج)

علایم و نشانه‌های حتمی، آن است که به هیچ قید و شرطی مقید و مشروط نیست و قبل از ظهور باید واقع شود با استفاده از روایات معصومین علیهم‌السلام علایم حتمی الوقوع عبارتند از:

۱- امام صادق علیه‌السلام فرمود:

پیش از ظهور قائم (عج) پنج نشانه حتمی است: خروج یمانی و سفیانی، صیحه آسمانی، قتل نفس زکیه، و فرورفتن در بیابان.^۱

۲- و نیز در جای دیگر امام صادق علیه‌السلام فرموده است:

وقوع ندا از امور حتمی است و سفیانی از امور حتمی است و یمانی از امور حتمی است و کشته شدن نفس زکیه از امور حتمی است و کف دستی که از افق آسمان بیرون می‌آید، از امور حتمیه است.

و اضافه فرمود:

و نیز وحشتی در ماه رمضان است که خفته را بیدار می‌کند و شخص بیدار را به وحشت انداخته و دوشیزگان پرده نشین را از پشت پرده بیرون آورد.^۲

۳- حضرت علی علیه‌السلام از رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم روایت نموده که فرمود:

ده چیز است که پیش از قیام به وقوع خواهد پیوست.

۱- سفیانی؛

۲- دجال؛

۳- دخان؛

۴- دابّه؛

۵- خروج قائم؛

- ۶ - طلوع خورشید از مغرب؛
 ۷ - نزول عیسی؛
 ۸ - خسوف در مشرق
 ۹ - خسوف در جزیره العرب؛
 ۱۰ - آتشی که از مرکز عدن شعله می کشد و مردم را به سوی بیابان محشر هدایت می کند.^۱

□ تفاوت‌های علایم ظهور و شرایط ظهور امام زمان (عج)

شرایط ظهور با علایم ظهور دارای تفاوت‌هایی است که عبارتند از: وابستگی ظهور به شرایط، یک نوع وابستگی واقعی است، ولی وابستگی به نشانه‌ها و علایم از جهت کشف و اعلام است، نه به عنوان یک امر واقعی و ارتباط حقیقی.

علایم ظهور عبارت از چندین رویداد و حادثه است که گاهی نیز به ظهور پراکنده پدید آمده و تنها ارتباط واقعی در بین آنها و ظهور تحقق همه آنها پیش از ظهور می باشد، اما شرایط ظهور به اعتبار برنامه ریزی طولانی الهی با ظهور ارتباط واقعی داشته و سبب پیدایش آن می باشند.

نشانه‌ها لزومی ندارد حتماً در یک زمان با یکدیگر واقع شوند؛ بلکه یک نشانه در یک زمان پدید می آید و پایان می پذیرد. البته گاهی هم به طور تصادفی در یک زمان چندین نشانه با هم پدید می آیند؛ اما شرایط باید با یکدیگر مرتبط باشند و در آخر کار موجب ظهور شوند

و بتدریج ایجاد شده و آنچه وجود می‌یابد استمرار داشته و از بین نرود.

تمامی علامات پیش از ظهور پدید آمده و از بین می‌رود لیکن شرایط به طور کامل به وجود نمی‌آیند، مگر نزدیک ظهور و یا به هنگام وقوع آن و ممکن نیست که از بین بروند، علایم ظهور را می‌توان شناسایی کرد و می‌توانیم بفهمیم که کدام یک از آنها موجود شده و کدامیک هنوز موجود نگشته است اما به شرایط نمی‌توان کاملاً و در یک زمان پیش از ظهور دست یافت و یا آنها را حاصل کرد؛ زیرا برخی از آن شرایط وجود تعداد کافی از افراد آزموده و با اخلاص در سطح جهان بوده و بررسی درست و شناسایی آنها برای اشخاص عادی امکان‌پذیر نیست.^۱

□ عوامل مهم زمینه ساز ظهور حضرت مهدی (عج)

از آنجا که انقلاب حضرت مهدی (عج) همان انقلاب اسلامی است؛ منتهی در سطح وسیعتر و عمیق‌تر و از آنجا که این انقلاب تکمیل‌کننده انقلاب پیامبر اسلام ﷺ است و با توجه به اینکه طبق روایات عین همان انقلاب پیامبر ﷺ است؛ یازده عامل مهم در زمینه سازی انقلاب حضرت مهدی (عج) نقش بسزایی دارند.

۱- جاذبه قرآن و حقایق اسلام

همانگونه که در مثلها آمده «سرانجام حقیقت جای خود را باز

۱. برای آگاهی بیشتر به کتاب تاریخ غیبت کبری تألیف سید محمد صدر، ص ۴۸۰ مراجعه

می‌کند» تکیه بر حقایق نورانی و استوار و منطقی قرآن و اسلام، این مکتب زنده و غنی و حیاتبخش و سازنده، یکی از عوامل مهم پیروزی است.

امروز تکیه بر چنین مکتب پرمایه و استوار و مقایسه علمی و منطقی آن بر سایر مکتبها از نظر معنوی بزرگترین عامل حرکت و زمینه سازی برای یک حکومت عدل جهانی دارد.

۲- علم و اندیشه و به کار انداختن آن

پیشرفت و زمینه سازی برای حکومت ایده آل جهانی اسلام به رهبری امام مهدی (عج) یکی از راههای محکم تحصیل علم و دانش و کار اندازی آن است در صورتی که این دو بر اساس شناخت و اولویتهای و کارهای مثبت و عادلانه به کار رود.

در این مورد اسلام اکیداً سفارش فرموده است. پیامبر خدا ﷺ فرمود:

هر چیزی اساس و پایه‌ای دارد. پایه این دین (اسلام) فهم و شناخت است و موضع گیری یک مسلمان فهیم و دارای شناخت در برابر شیطان و هرگونه فساد، محکتر و بیشتر از هزاران مسلمان بدون شناخت است.^۱

۳- استقامت و پایداری و شجاعت

در صدر اسلام؛ استقامت و پایداری و شهامت پرتوان مسلمانان در برابر تندبادهای حوادث، از عوامل پیروزی بود. اینک نیز برای پیروزی در نیل به تکمیل اسلام به حضرت مهدی (عج) نیاز به صبر و

۱. نهج الفصاحه، حدیث ۹۰.

پایداری است.

۴- زهد و رعایت اخلاق و حقوق

رعایت اخلاق نیک نسبت به یکدیگر در برخوردها و تمام ابعاد زندگی و رعایت حقوق جانی و مالی و عرضی و... که عالیترین نقش را در جذب دیگران و نفوذ در دلها دارد، از عوامل مهم گسترش اسلام در صدر اسلام بوده است. اخلاق پیامبر ﷺ و امامان علیهم السلام و شاگردانشان بسیاری از گردنکشان را به سوی اسلام پر مهر و صفا جلب کرد و موجب تقویت مسلمانان گردید.

براستی اگر همه شاخه‌های اخلاق اسلامی، رعایت گردد، بهترین زمینه‌سازی معنوی برای ظهور امام زمان (عج) خواهد بود.

۵- ایمان و توکل به خدا

روحیه قوی و اطمینان قلب و اعتماد به نفس از عوامل سازنده و پیش برنده و زمینه ساز و سوزاننده موانع سر راه است، یک چنین روحیه و آرامش و استواری قلب در سایه ایمان به خدا و توکل به او به دست می‌آید که دعا و مناجات و نماز و روزه تقویت کننده چنین ایمان و توکلی است.

۶- تعاون و همکاری

۷- برخوردها و روشهای منطقی با یکدیگر

۸- توجه به طبقه و قشر مستضعف

۹- اتحاد و انسجام مسلمانان

۱۰- رهبر شایسته

□ عناصر اصلی برنامه ریزی قیام و ظهور حضرت مهدی (عج)

برای ظهور و قیام حضرت ولی عصر (عج) باید برای تحقق آن یک برنامه ریزی حساب شده و جامع در سطح کل جهان صورت بگیرد. با توجه به اهمیت فوق العاده آن باید در این برنامه ریزی امور بسیاری به طور عملی و جدّی و حساب شده تعقیب شود که ما در اینجا به امور نه گانه‌ای که پایه‌های اصلی این برنامه ریزی است و باید به همت مسلمانان تحقق پیدا کند تازمینه ساز ظهور گردد! اشاره می‌نماییم.

۱- هدفداری

حضرت امام خمینی در یکی از سخنان خود که در نیمه شعبان ۱۳۶۰ شمسی ایراد نمود، فرمودند:

باید خودمان را مهیا کنیم از برای آمدن آن حضرت، من نمی‌دانم اسم رهبر روی ایشان بگذارم، بزرگتر از این است. نمی‌دانم بگویم که شخص اول است، برای اینکه دوّمی در کار نیست ایشان را نمی‌توانیم ما با هیچ تعبیری، تعبیر کنیم الا همین که مهدی موعود (عج) است، آن کسی که خداوند متعال ذخیره کرده است برای بشر...

آری این عنوان (مهدی موعود (عج)) هدف دار بودن این عقیده را مشخص می‌کند و هدف است که قیامها را خط و جهت داده و از سرنگونی درمی‌آورد و به راه صاف و راست رهنمون می‌نماید، بنابراین باید در این برنامه ریزی به این هدف توجه گردد.

۲- توجه به جهانی بودن ظهور

پایه دوم این برنامه ریزی این است که ظهور امامت امام زمان (عج) مربوط به کل جهان است و پس از ظهور اسلام حقیقی با

تمام ابعادش در همه جهان به دست با کفایت آن حضرت در سطح جهان حاکم و پیاده می شود.

امام صادق علیه السلام فرمود:

إِذَا قَامَ الْقَائِمُ لَا يَبْقَى أَرْضٌ إِلَّا تُودِي فِيهَا شَهَادَةً لِأَلِ اللَّهِ وَاللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

وقتی که قائم (عج) قیام کند هیچ نقطه‌ای از زمین نیست مگر اینکه آوای توحید و پذیرش رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله در آن بلند است.^۱

۳- جهش و انقلاب

همان گونه که از نام انقلاب جهانی حضرت مهدی (عج) پیدا است، باید برای وصول به این انقلاب به صورت انقلابی کارکرد. نکت در این نکته که در روایات اسلامی وارد شده در شب تولد امام زمان (عج) زیارت امام حسین علیه السلام را بخوانید، با توجه به محتوای این زیارت و ارتباط این دو نتیجه می‌گیریم که مسأله راحت طلبی درکار نیست بلکه مسأله قیام و انقلاب و شهادت طلبی و جهاد تا سرحد شهادت و نفرت شدید از دشمن است و باید با چنین روشی خود را به امام زمان (عج) نزدیک کنیم.

۴- پیشرفت عمیق و استوار

در برنامه ریزی لازم است توجه کامل شود که در تمام ابعاد به طور صحیح و عمیق و استوار به پیش رفت و واحدهای این بنای عظیم را از اساس و پایه درست و محکم و خلل ناپذیر ساخت.

۵- اخلاص

برای پیشروی و دست یازی به مقدمات ظهور، هیچ عاملی در کار برد امور و پیمودن پله‌ها و مراتب و پشت سر گذاشتن موانع مانند اخلاص، در کار نیست، اخلاص در کارها روح و نشاط می‌بخشد. در این برنامه ریزی باید اخلاص در کارها سرلوحه برنامه قرار گیرد.

۶- تخصص و تعهد

تخصص و تعهد و به عبارت دیگر علم و ایمان و توسعه دادن به این دو در همه ابعاد زندگی بهترین زمینه‌ساز برای فراهم شدن ظهور امام زمان (عج) است.

۷- مانع شناسی**۸- هوشیاری و هوشمندی****۹- دورنمایی از امکانات عظیم دنیای اسلام****□ ویژگیهای یاران حضرت مهدی (عج) از نگاه قرآن**

در قرآن مجید این کتاب انسان ساز و حرکت آفرین در رابطه با یاران حضرت مهدی (عج) یک آیه است که بسیار امید بخش و سازنده است این آیه در حقیقت بیانگر حقایق و واقعیهایی است که اگر به طور جدی و همه جانبه تعقیب گردد، موانع سرراه را بر می‌دارد و جهان را به استقبال مصلح جهانی حرکت می‌دهد.

در سوره مائده آیه ۵۹ خداوند بطور مستقیم مؤمنان را مورد خطاب قرار داده و می‌فرماید:

ای مؤمنان هرکس از شما مرتد شد و از اسلام بیرون رفت! خداوند در آینده جمعیتی را می آورد که دارای پنج امتیاز هستند.

۱ - هم خداوند آنها را دوست دارد و هم آنها خدا را دوست دارند؛

۲ - در برابر مؤمنان خاضع و مهربانند؛

۳ - در برابر مشرکان و دشمنان - سرسخت و نیرومندند؛

۴ - بطور پی گیر در راه خدا جهاد و تلاش می کنند؛

۵ - در مسیر انجام وظیفه از سرزنش هیچ سرزنش کننده ای نمی هراسند؛ این فضل خدا است که به هرکسی بخواهد (و شایسته ببیند) می دهد فضل و رحمت خدا وسیع است و او بر همه چیز آگاه است.

در روایات برای این آیه مصادیق مختلفی بیان شده، از جمله اینکه؛ این آیه در مورد یاران حضرت مهدی (عج) است که با این ویژگیها با تمام قدرت در مقابل مرتدین و کارشکنان می ایستند.

و در عبارتی امام صادق علیه السلام فرمود:

صاحب این امر (حضرت مهدی (عج)) در پرتو این آیه در حمایت چنین یاران آگاه و دلاور محفوظ است.^۱

از این آیه شریفه و مطالب دیگر استفاده می شود که یاران

حضرت مهدی (عج) دارای ویژگیهایی هستند که عبارتند از:

ویژگی اول: به عشق آن یاران به خدا اشاره می کند، آنها جز به خدا

نمی اندیشند، در حدی که خداوند نیز آنها را دوست دارد. روشن

است که چنین روحیه‌ای که در پرتو ایمان و توکل به دست می‌آید.
ویژگی دوم: به پیوند اخلاقی و وحدت و یکپارچگی با مؤمنان اشاره می‌کند که نقش آن در پیشبرد کار بسیار مهم و چشمگیر است.
ویژگی سوم: حاکی از سازش ناپذیری مؤمنان در برابر کافران و نه شرقی بودن و نه غربی بودن آنها است که در پرتو آن هرگونه تلاش و شگرد دشمن خنثی می‌گردد.

ویژگی چهارم: جهاد و مبارزه پی‌گیر با کفار و دشمنان اسلام است.
ویژگی پنجم: (که بسیار مهم است) قاطعیت و پایمردی مؤمنان را بیان می‌کند که روح محافظه کاری و مجامله در آنها نیست. آنها با گامهای استوار در صراط مستقیم حرکت می‌کنند و یاوه‌های چپ و راست در حرکت آنها اثر ندارد.

□ سیمای یاران و منتظران حضرت مهدی (عج) از نگاه روایات

۱ - امام سجاد علیه السلام درباره منتظران و یاران حضرت مهدی (عج) به یکی از دوستانش به نام ابو خالد (ره) چنین فرمود:

مردمی که در زمان غیبت امام زمان (عج) به سر می‌برند و معتقد به امامت و رهبری آن حضرت بوده و منتظر ظهور و قیامش هستند، از مردم هر زمانی برترند؛ چرا که خداوند آنها را آنچنان از عقل و فهم و شناخت برخوردار کرده که غیبت امام زمان (عج) برای آنان همچون ظهور آن حضرت است. خداوند آنها را در این زمان همچون مجاهدانی قرارداده که با شمشیر در پیشاپیش رسول خدا صلی الله علیه و آله با دشمن می‌جنگیدند در حقیقت مردان خالص و شیعیان راستین ما چنین افرادی

هستند که در آشکار و پنهان به سوی خدا دعوت کنند.^۱

۲ - امام باقر علیه السلام فرمودند:

وقتی قائم ما (عج) قیام کرد هر یک از شما به اندازه قوت چهل مرد نیرو پیدا می‌کند و دل‌های شما همچون پاره‌های آهن می‌شود که اگر به کوهها بزنند، آنها را می‌شکافند...^۲

۳ - در بسیاری از روایات آمده که:

منتظرین همانند کسانی هستند که در رکاب پیامبر خدا صلی الله علیه و آله بر فرق دشمن ضربه مهلک وارد می‌سازند.^۳
اگر این یاران به کوههایی از آهن عبور کنند، آنها را قطعه قطعه کنند. اسلحه‌هایشان همواره در کار است تا خداوند راضی شود.^۴

۴ - امام صادق علیه السلام فرمودند:

همراه ظهور قائم (عج) بیست و هفت نفر از پشت کوفه (نجف اشرف) ظاهر شده و به حضرت مهدی (عج) می‌پیوندند. پانزده نفر آنها از قوم موسی علیه السلام هستند که به سوی حق هدایت می‌کنند و حاکم به حق و عدالت هستند و هفت نفر آنها اصحاب کهنه‌د و بقیه عبارتند از: یوشع بن نون علیه السلام، سلمان علیه السلام، ابودجانہ انصاری علیه السلام، مقداد علیه السلام و مالک اشتر علیه السلام اینها در خدمت امام زمان (عج) به عنوان یاران و فرماندهان آن حضرت به شمار می‌آیند.^۵

۵ - پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند:

مردمی از مشرق زمین بپا خیزند و زمینه ساز حکومت حضرت مهدی (عج) شوند.^۶

۶ - در روایتی داریم وقتی از پیامبر صلی الله علیه و آله در مورد آیه ۵۹ سوره

۱. کمال الدین؛ شیخ صدوق؛ ص ۳۲۰.

۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۵.

۳. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۶.

۴. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۶۷.

۵. کنز العمال، ج ۷، ص ۴۸۶.

مأثده سؤال شد؛ پیامبر ﷺ دست خود را به شانه سلمان رضی الله عنه نهاد، فرمود:

منظور از یاران، هموطنان این شخص هستند.

سپس فرمود:

اگر دین به ستاره ثریا بسته باشد در آسمانها قرار بگیرد، مردانی از فارس آن را در اختیار خواهند گرفت.^۱

□ نکاتی پیرامون ۳۱۳ یار مخصوص حضرت مهدی (عج)

پیرامون ۳۱۳ یار مخصوص و ویژه امام زمان به دو نکته مهم اشاره می‌نماییم:

۱- تواتر حدیث ۳۱۳ نفر

در همه جا معروف است و در کتابهای مربوط به امام زمان (عج) نوشته شده که هنگام ظهور آن حضرت ۳۱۳ نفر یاران مخصوصش به او می‌پیوندند و همچون کوه در برابر حوادث ایستادگی کرده و همراه امام رضی الله عنه هستند و این حدیث ۳۱۳ نفر در کتب معروف مانند بحار الانوار و اثبات الهداة و منتخب الاثر... آمده است.

۲- ویژگیهای مخصوص یاران خالص یعنی ۳۱۳ نفر از دیدگاه روایات

الف) امام مهدی (عج) در انتظار آنها به سر می‌برد:

هنگام ظهور امام قائم رضی الله عنه آن حضرت قبل از آنکه کنار کعبه برود و تکیه بر کعبه کند و صدای دل‌آرای خود را بلند کرده و به جهانیان برساند، در مکانی به نام ذی طوی در انتظار ۳۱۳ نفر از یاران خاصش توقف می‌کند تا اینکه آنها می‌آیند و به آن حضرت می‌پیوندند... و از

۱. نور الثقلین، ج ۱، ص ۶۴۲.

آنجا همراه امام به کنار کعبه می‌روند...^۱

(ب) ۳۱۳ نفر از اطراف جهان جمع می‌شوند

امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

خداوند برای حضرت قائم (عج) از دورترین شهرها به تعداد جنگاوران

جنگ بدر، ۳۱۳ مرد را جمع می‌کند.^۲

(ج) ۳۱۳ نفر نخستین بیعت کنندگان با امام قائم (عج) هستند.

هنگام ظهور نخستین کسانی که پس از جبرئیل امین علیه السلام با امام قائم

(عج) بیعت می‌کنند، همین ۳۱۳ نفر هستند و این مطلب در احادیث آمده

است.^۳ البته باید توجه داشت که در آغاز ظهور یاران امام زمان ۳۱۳

نفرند و گرنه بطور سریع بریاران آن حضرت افزوده می‌شود، بطوری

که در همان آغاز به ۱۰/۰۰۰ نفر می‌رسند.

(د) ۳۱۳ نفر جانبازان سلحشورند

امام سجاد علیه السلام می‌فرماید:

این ۳۱۳ نفر در حدی از ایثار و جانبازی و شجاعت و سلحشوری

هستند که دشمنان قائم جمع می‌شوند تا آن حضرت را به قتل برسانند،

همین ۳۱۳ نفر با دفاع قهرمانانه در راه آن حضرت دشمنان را دفع

می‌کنند.^۴

(ه) ۳۱۳ نفر پرچمداران و حاکمان روی زمین هستند.

امام صادق علیه السلام فرمود:

گویا امام قائم (عج) را بر بالای منبر کوفه می‌نگرم که یارانش ۳۱۳ نفر

مرد به تعداد جنگاوران مسلمانان جنگ بدر - اطرافش را گرفته اند این

یاران پرچمداران و حاکمان بر مردم در زمین از جانب خداوند هستند.^۵

۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۰

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۴

۴. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۶

۳. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۱۷

و) ۳۱۳ نفر امت معدوده و همچون پاره‌های ابرهای متراکم هستند در قرآن می‌خوانیم - هر جا که باشید، خداوند همه شما را حاضر می‌کند - در تفسیر این آیه شریفه امام باقر علیه السلام می‌فرماید: منظور یاران قائم (عج) اند که ۳۱۳ نفرند، به خدا سوگند منظور از امت معدوده که (در سوره هود آمده) آنها هستند. به خدا سوگند در یک ساعت همگی جمع می‌شوند، همچون پاره‌های ابر پائیزی که بر اثر باد جمع و متراکم می‌گردد.^۱

ز) ۳۱۳ نفر رکنها و پایه‌های خلل ناپذیر و پشتیبانان محکمند امام صادق در تفسیر آیه ۸۰ سوره هود که در آن آمده، حضرت لوط به قوم سرکش و تبه‌کار خود گفت، «لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ» فرمود.

منظور از قوه همان قائم (عج) است و منظور از رکن شدید (پشتیبانان محکم) ۳۱۳ نفر از یارانش هستند.^۲

ح) امام باقر علیه السلام فرمود:

امام قائم (عج) دارای ۳۱۳ نفر یاور است که این افراد از عجم هستند، برخی از آنها در روز بر روی ابر سوار شده و راه می‌روند و به نام و پدر و اوصاف و نسب معروفند.^۳

ط) دست خدا بالای سر حضرت مهدی (عج) و یارانش است. این مطلب از آیه شریفه «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» استفاده می‌شود.

ی) ۵۰ نفر از ۳۱۳ نفر یار مخصوص امام زمان (عج) از زنان هستند. امام باقر علیه السلام می‌فرماید: سوگند به خدا سیصد و اندی نفر مرد

۱. تفسیر نورالثقلین، ج ۱، ص ۱۳۹.

۲. تفسیر برهان، ج ۱، ص ۲۲۸.

۳. اثبات الهداة، ج ۷، ص ۹۲.

می آیند که در میانشان ۵۰ نفر زن هستند، آمدنشان همچون ابرهای پاییزی است.^۱

□ بررسی اجمالی واژه‌هایی در وصف یاران حضرت مهدی (عج)

در وصف یاران مهدی (عج) واژه‌هایی مانند اوتاد، عصائب، ابدال، نجباء، رفقاء و اعاجم آمده که با توجه به معانی این عناوین با ویژگی‌های یاران حضرت مهدی (عج) نیز آشنا تر می‌شویم.

۱- اوتاد

اوتاد طبق روایات ۳۰ نفرند که همواره در خدمت امام عصر (عج) به سر می‌برند، هرکدام از آنها که از دنیا بروند، فرد شایسته دیگری جانشین او می‌گردد.^۲ با توجه به کلمه اوتاد که جمع و تَد به معنی میخ است و با توجه به آیه ۷ سوره نبأ قرآن که خداوند می‌فرماید: «والجبال اوتادا» نتیجه می‌گیریم که این یاران از مردان بسیار خالص و دلاوری هستند که همچون کوه استوار در خدمت آن حضرت به سر می‌برند.

۲- عصائب

طبق برخی از روایات اینها یاران حضرت مهدی (عج) در عراق هستند که هنگام ظهور آن حضرت خود را به مکه می‌رسانند و با او بیعت می‌کنند^۳ با توجه به معنی عصائب که جمع عصبه به معنی جوانمردان رشید و نیرومند است، به دست می‌آوریم که یاران

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۲۳.

۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۵۸.

مهدی (عج) باید چنین باشند.

۳- ابدال

اینها از یاوران حضرت مهدی (عج) در شام هستند و هنگام خروج و ظهور آن حضرت خود را به مکه می‌رسانند و با آن حضرت بیعت می‌کنند.^۱

معنی ابدال چنانکه مرحوم طریحی در مجمع البحرین، می‌گوید: آنها جمعی از صالحان می‌باشند که همواره در زمین هستند وقتی یکی از آنها فوت کرد، خداوند بدل او شخص صالح دیگر را می‌گذارد. اینها ۴۰ یا ۷۰ نفر در شام هستند و یا ۳۰ نفر در جای دیگر بنابراین اینها مردان خالص و کامل و صالح روی زمین هستند.

۴- نجباء

طبق روایتی از حضرت علی علیه السلام و امام باقر علیه السلام نقل شده که؛ اینها یاران مهدی (عج) از سرزمین مصر هستند و نیز در روایتی آمده که اینها از کوفه هستند.^۲

با توجه به معنی نجباء، که جمع نجیب به معنی افراد پاک سرشت و خوش نفس و جوانمرد است، نیز به ویژگی دیگر یاران حضرت مهدی (عج) پی می‌بریم.

۵- رفقاء

اینها یاران حضرت مهدی (عج) از کوفه هستند و خود را هنگام ظهور به مکه رسانده و با آن حضرت بیعت می‌کنند و همچون پازه‌های متراکم ابر پاییزی به سوی مکه روانه می‌شوند با توجه به

۱. فروغ ولایت، ص ۲۳۹.

۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۴۷.

معنی رفق و رفاقت که نشانگر صفا و صمیمیت و پیوند محکم آنهاست، ویژگی دیگر یاران مخلص حضرت مهدی (عج) را در می‌یابیم.

۶- اعاجم

اعاجم: یعنی غیر عرب چنانکه هم اکنون نیز مانشانه‌هایش را در ایران - افغانستان - پاکستان می‌بینیم. امام زمان (عج) یاران بسیار مقاوم، خستگی ناپذیر و مخلصی در این کشورهای عجمی دارد.^۱ همین‌ها می‌توانند هسته مرکزی ارتش نیرومند امام زمان (عج) را در کشورهای عجمی تشکیل داده و سپس به توسعه آن اقدام جدی کنند.

□ ویژگیهای حکومت درخشان حضرت مهدی (عج)

برای آشنایی بیشتر با این دوران درخشان که خداوند در سوره والعصر به آن سوگند یاد کرده به ویژگیهایی از آنها در اینجا به طور اختصار اشاره می‌نماییم.

۱- توحید سراسری در همه زمینه‌ها

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:

وقتی که قائم (عج) قیام کند، هیچ کافر و مشرک پیدا نمی‌شود مگر اینکه قیام او را انکار کرده و ناپسند می‌شمرد ولی کار به جایی می‌رسد که اگر کافر و مشرکی در شکم سنگی سخت پنهان شده باشند، آن سنگ می‌گوید ای مؤمن در شکم من کافر است. مرا بشکن و او را بکش.^۲

۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۴.

۱. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۸ و ۹.

۲ - امام صادق علیه السلام در عبارت دیگر فرمود:

قائم علیه السلام همه دین را در همه عالم آشکار می سازد.^۱

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود:

حکومت‌های باطل نابود گردد. حکومتش شرق و غرب را فراگیرد، دین خدا به وسیله قائم (عج) زنده گردد و بدعتها و باطلها نابود شود.^۲

۴ - امام باقر علیه السلام فرمود:

امام قائم (عج) هر منافق شکاکی را به قتل می رساند.^۳

۵ - امام کاظم علیه السلام فرمود:

در تمام نقاط مشرق و مغرب کسی باقی نمی ماند جز اینکه معتقد به یکتایی خدا است.^۴

۲- پیشرفت عجیب علوم

امام صادق علیه السلام فرمود:

اصول علم و دانش دارای بیست و هفت (۲۷) حرف و رشته است. تمام پیامبران آنچه برای مردم تا حال آورده اند دو حرف بوده، وقتی که قائم (عج) ما قیام کند بیست و پنج (۲۵) حرف (رشته) دیگر علوم را نیز آشکار می سازد و در میان مردم رواج می دهد و ضمیمه آن دو حرف می کند تا بیست و هفت حرف تکمیل گردد.^۵

این پیشرفت نه تنها در علوم انسانی بلکه در علوم صنعتی و اقتصادی و غیره نیز پدید خواهد آمد.

امام صادق علیه السلام فرمود:

مؤمن در عصر حکومت مهدی (عج) در حالی که در مغرب سکونت دارد، برادرش را که در مشرق است می بیند.^۶

۱. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۱۰
 ۲. منتخب الاثر، ص ۴۷۱
 ۳. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۱۰
 ۴. اثبات الهداة، ج ۷، ص ۹۶
 ۵. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶
 ۶. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶

خود امام قائم (عج) نیز همچون حضرت علی علیه السلام اعلام می‌کند:
قبل از آنکه از میان شما بروم، هرگونه سؤال دارید، از من بپرسید؛
چراکه سراسر وجودم سرشار از علوم و دانش است.^۱

۳- پیشرفت و رشد کشاورزی و امکانات

در تعبیری از ائمه معصومین علیهم السلام رسیده است:
در همه زمین جای خرابی نماند بلکه همه را آباد خواهد ساخت.^۲
و در عبارتی آمده که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:
در آن زمان زمین اشیاء گران قیمت خود را بیرون می‌فرستد و ثروت
فراوانی در میان مردم پخش می‌شود.^۳

۴- برادری و صفا و صمیمیت

در آن عصر و زمان نه تنها مردم در جهت ظاهر مادی پیشرفت
عجیبی می‌کنند بلکه از لحاظ معنوی نیز که بسیار مهم و هدف اصلی
است، رشد شایانی دارند.

امام باقر علیه السلام فرمود:

وقتی که قائم (عج) قیام کند، رفاقت و برادری برقرار شود؛ به طوریکه
هرکس دست به جیب برادرش کرده و به قدر نیاز بدون ممانعت از آن بر
می‌دارد.^۴

کوتاه سخن اینکه یک اقتصاد سالم ضد طبقاتی براساس عدل و
مساوات اسلامی برقرار می‌گردد.^۵

۵- امنیت و برکت و وفور نعمت و عدالت

در جهان مفاهیم واژه‌هایی بهتر از عدالت، برکت، امنیت و وفور

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۷۳.

۲. کشف الغمه، ج ۳، ص ۳۷۶.

۳. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۴۷۴.

نعمت نداریم. در حکومت درخشان حضرت مهدی (عج) تمام این مفاهیم به نحو احسن محقق می‌گردد.

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود:

وقتی که قائم (عج) قیام کرد، داوری به عدالت می‌کند و ظلم و جور از میان می‌رود و راهها امن می‌شود، زمین برکتهای خود را آشکار می‌سازد و هر حقی به صاحبش بر می‌گردد و همه مردم معتقد به اسلام می‌شوند.^۱

۲ - امام باقر علیه السلام فرمود:

در آن زمان اگر پیرزنی از مشرق به مغرب برود، کسی به او کار ندارد.^۲

۳ - پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در ضمن گفتاری فرمودند:

آنچنان در میان امت من وفور نعمت می‌شود که مثل آن هرگز نبوده است، زمین گنجها و میوه‌های خود را آشکار می‌سازد و از آنها چیزی کم نکند و مال و ثروت همچون چیزی است که زیر دست و پا افتاده باشد، شخصی می‌آید و می‌گوید: ای مهدی (عج) از اموال به من بده، امام به او می‌فرماید بگیر.^۳

۴ - در عبارت دیگر پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند:

خداوند باران را از آسمان همواره بر آنها بفرستد و از زمین چیزی از گیاه نماند، مگر اینکه سبز گردد.^۴

۵ - حضرت رضا علیه السلام در ضمن روایتی فرمودند:

قائم (عج) وقتی، که ظهور کند، نورش جهان را روشن می‌سازد، ترازوی عدالت بین مردم قرار می‌دهد، هیچ کس به کسی ظلم نمی‌کند، زمین برای او در نور دیده می‌شود (یعنی به هر جای زمین برود فوری و آسان

۱. کشف الغمه، ص ۳۶۵.

۲. المجالس، ج ۵، ص ۷۰۶.

۳. کشف الغمه، ص ۳۸۲.

۴. همان، ص ۳۷۶.

است) و او سایه ندارد و...^۱

کوتاه سخن اینکه یک نهضت به تمام معنی پراز صفا و صمیمیت در دنیا به وجود خواهد آمد.

۶- توجه کامل به اماکن مقدسه و توسعه شهرها و بهداشت

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:

وقتی قائم (عج) ما ظهور کند، در پشت کوفه مسجدی می سازد که هزار درب دارد. و خانه های کوفه به دو نهر کربلا متصل می گردد.^۲

۲- امام باقر علیه السلام فرمود:

قائم علیه السلام ما مسجد بزرگی را ایجاد می کند که در پشت کوفه (صحرای نجف) واقع است.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود:

وقتی که قائم قیام کرد، به کوفه می رود و چهار مسجد را در آنجا ویران می نماید. هر مسجدی که در زمین مشرف (برخانه های مردم) باشد، ویران می کند، راهها را وسیع می کند (گویا منظور چهار مسجدی است که دشمنان اهل بیت علیهم السلام هر یک از آنان برای تشویق به نام یکی از دشمنان یا شرکت کنندگان در خون امام حسین علیه السلام ساختند که عبارتند از: مسجد اشعث، مسجد جریر، مسجد سماک، مسجد ثقیف).^۳

۱. همان، ص ۳۵۶ - ۴۴۶.

۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۰۹.

آثار دیگر منتشره از مؤلف عبارتند از:

- ۱- منطق ساده
- ۲- مباحثی پیرامون گناه
- ۳- در حریم رمضان
- ۴- در حریم کوثر
- ۵- در محضر نور
- ۶- سیمای سیدالشهداء